

**ЗВІТ
ПРО СТРАТЕГІЧНУ ЕКОЛОГІЧНУ ОЦІНКУ
ПРОГРАМИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО
ТА КУЛЬТУРНОГО РОЗВИТКУ
ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ НА 2021 РІК**

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
СПИСОК ВИКОНАВЦІВ	4
I. ЗМІСТ ТА ОСНОВНІ ЦІЛІ ПРОГРАМИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО ТА КУЛЬТУРНОГО РОЗВИТКУ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ НА 2021 РІК.....	6
II. ХАРАКТЕРИСТИКА ПОТОЧНОГО СТАНУ ДОВКІЛЛЯ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ	14
III. ОСНОВНІ ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	43
IV. ЗОБОВ'ЯЗАННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ ДОВКІЛЛЯ.....	47
V. ЙМОВІРНІ НАСЛІДКИ ДЛЯ ДОВКІЛЛЯ ВІД РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОГРАМИ	51
VI. ЗАХОДИ, ЩО ПЕРЕДБАЧАЄТЬСЯ ВЖИТИ ДЛЯ ЗАПОБІГАННЯ, ЗМЕНШЕННЯ ТА ПОМ'ЯКШЕННЯ НЕГАТИВНИХ НАСЛІДКІВ ВИКОНАННЯ ПРОГРАМИ	59
VII. ОБҐРУНТУВАННЯ ВИБОРУ ВИПРАВДАНИХ АЛЬТЕРНАТИВ	62
VIII. ЗАХОДИ, ПЕРЕДБАЧЕНІ ДЛЯ ЗДІЙСНЕННЯ МОНІТОРИНГУ НАСЛІДКІВ ВИКОНАННЯ ПРОГРАМИ ДЛЯ ДОВКІЛЛЯ, У ТОМУ ЧИСЛІ ДЛЯ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ.....	63
IX.РЕЗЮМЕ НЕТЕХНІЧНОГО ХАРАКТЕРУ ІНФОРМАЦІЇ.....	64

Вступ

На сучасному етапі розвитку суспільства все більшого значення у міжнародній, національній і регіональній політиці набуває концепція збалансованого (сталого) розвитку, спрямована на інтеграцію економічної, соціальної та екологічної складових розвитку. Поява цієї концепції пов'язана з необхідністю розв'язання екологічних проблем і врахування екологічних питань в процесах планування та прийняття рішень щодо соціально-економічного розвитку країн, регіонів і населених пунктів.

Стратегічна екологічна оцінка документів державного планування дає можливість зосередитися на всебічному аналізі можливого впливу планованої діяльності на довкілля та використовувати результати цього аналізу для запобігання або пом'якшення екологічних наслідків в процесі планування.

Стратегічна екологічна оцінка (СЕО) – це новий інструмент реалізації екологічної політики, який базується на простому принципі: легше запобігти негативним для довкілля наслідкам діяльності на стадії планування, ніж виявляти та виправляти їх на стадії впровадження стратегічної ініціативи.

Метою СЕО є сприяння сталому розвитку шляхом забезпечення охорони довкілля, безпеки життєдіяльності населення та охорони його здоров'я, інтегрування екологічних вимог під час розроблення та затвердження документів державного планування.

В Україні створені передумови для імплементації процесу СЕО, пов'язані з розвитком стратегічного планування та національної практики застосування екологічної оцінки. З 12 жовтня 2018 року в Україні вступив в дію закон «Про стратегічну екологічну оцінку». Відповідно до ст. 2 розділу VI «Прикінцеві та перехідні положення» цього закону з 1 січня 2020 року стратегічна екологічна оцінка повинна здійснюватися для програм економічного і соціального розвитку областей.

На виконання статті 13 вищезазначеного закону проєкт Програми соціально-економічного та культурного розвитку Запорізької області на 2021 рік (далі – Програма), Звіт про СЕО та повідомлення про оприлюднення цих документів у друкованих засобах масової інформації Запорізькою облдержадміністрацією подано Міністерству захисту довкілля та природних ресурсів України (лист від 08.10.2020 № 08-19/2551), Міністерству охорони здоров'я України (лист від 08.10.2020 № 08-19/2552), Департаменту агропромислового розвитку облдержадміністрації, згідно з розпорядженням голови обласної державної адміністрації від 01.10.2020 № 426 «Про тимчасове виконання функцій у сфері захисту довкілля» (лист від 07.10.2020 № 01-03/0359), Департаменту охорони здоров'я (лист від 07.10.2020 № 01-03/0360) для проведення консультацій.

Поєднання зусиль, спрямованих на заохочення економічного зростання регіону із зусиллями, спрямованими на пом'якшення несприятливого впливу на довкілля, забезпечуватиме розвиток регіону, для якого є важливою якістю життя нинішнього та майбутніх поколінь.

Список виконавців

- Матвійшина О.Є. – директор Департаменту економічного розвитку і торгівлі Запорізької облдержадміністрації (має сертифікат¹)
- Маш'янова Ю.М. – заступник директора департаменту - начальник управління аналізу та стратегії регіонального розвитку Департаменту економічного розвитку і торгівлі Запорізької облдержадміністрації (має сертифікат¹)
- Рупчева І.Г. – заступник начальника управління - начальник відділу моніторингу та прогнозування регіонального розвитку управління аналізу та стратегії регіонального розвитку Департаменту економічного розвитку і торгівлі Запорізької облдержадміністрації (має сертифікат¹)
- Аксьонова С.О. – заступник начальника управління - начальник відділу планування та моніторингу капітальних вкладень управління економіки будівництва Департаменту економічного розвитку і торгівлі Запорізької облдержадміністрації (має сертифікат¹)
- Нестеренко І.С. – начальник відділу з питань стратегії регіонального розвитку та фінансово-бюджетних відносин управління аналізу та стратегії регіонального розвитку Департаменту економічного розвитку і торгівлі Запорізької облдержадміністрації
- Швачко О.О. – начальник відділу аналізу систем життєзабезпечення управління економіки будівництва Департаменту економічного розвитку і торгівлі Запорізької облдержадміністрації (має сертифікат¹)
- Ніколаєва Г.М. – головний спеціаліст відділу планування та моніторингу капітальних вкладень управління економіки будівництва Департаменту економічного розвитку і торгівлі Запорізької облдержадміністрації (має сертифікат¹)
- Процик Г.А. – головний спеціаліст відділу моніторингу та прогнозування регіонального розвитку управління аналізу та стратегії регіонального розвитку Департаменту економічного розвитку і торгівлі Запорізької облдержадміністрації
- Кошелєв О.І. – доктор біологічних наук, професор кафедри екології, загальної біології та раціонального природокористування Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького
- Воровка В. П. – доктор географічних наук, доцент кафедри екології, загальної біології та раціонального природокористування Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького

¹- сертифікат семінара-тренінгу «Проведення стратегічної екологічної оцінки документів державного планування», проведеного у рамках проєкту міжнародної технічної допомоги «Партнерство для розвитку міст» (ПРОМІС), що впроваджується за фінансової підтримки Уряду Канади.

- Кошелєв В. О. – доктор біологічних наук, доцент кафедри екології, загальної біології та раціонального природокористування Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького
- Жеребцова Т.Ф. – директор Підприємства "Центр екодопомоги"
- Косогор Ю.А. – заступник начальника управління реформ і розвитку медичної допомоги - начальник відділу лікувально-профілактичної допомоги Департаменту охорони здоров'я облдержадміністрації
- Чуприна М.Я. – начальник КУ «Обласний інформаційно-аналітичний центр медичної статистики» ЗОР
- Барковська Т.В. – заступник начальника КУ «Обласний інформаційно-аналітичний центр медичної статистики» ЗОР
- Каптур Л.М. – заступник начальника КУ «Обласний інформаційно-аналітичний центр медичної статистики» ЗОР

I. Зміст та основні цілі Програми соціально-економічного та культурного розвитку Запорізької області на 2021 рік

Головною метою Програми є забезпечення гідних умов життя та добробуту населення Запорізької області за рахунок структурних зрушень в економіці (підвищення її конкурентоспроможності та інноваційності), модернізації соціальної сфери та забезпечення гармонійного розвитку всіх громад регіону.

Досягнення головної мети здійснюватиметься шляхом реалізації пріоритетних цілей соціально-економічного розвитку області:

1. Зростання конкурентоспроможності економіки регіону, створення умов для сталого розвитку.

2. Розвиток людського капіталу та підвищення стандартів життя.

3. Природокористування та безпека життєдіяльності людини.

4. Ефективне управління у сфері регіонального розвитку.

Для досягнення пріоритетних цілей визначені завдання та заходи, які розглядаються для кожної з 20 галузей (сфер) діяльності області (табл. 1).

Таблиця 1

Пріоритетні цілі, завдання та заходи Програми соціально-економічного та культурного розвитку Запорізької області на 2021 рік

Галузі (сфери) діяльності	Завдання та заходи
I. Зростання конкурентоспроможності економіки регіону, створення умов для сталого розвитку	
1. Створення умов для відновлення промислового виробництва	1.1. Сприяння вирішенню проблемних питань підприємств області (насамперед, неефективно працюючих підприємств державного сектору економіки); 1.2. Проведення роботи з ДК «Укроборонпром» щодо стабілізації ситуації та розвитку підприємств концерну в Запорізькій області; 1.3. Підвищення конкурентоспроможності промислової продукції підприємств регіону (у тому числі шляхом модернізації виробництв, освоєння нових технологій та видів продукції); 1.4. Сприяння завершенню процедур приватизації неефективно працюючих підприємств державного сектору економіки; 1.5. Популяризація торгових брендів і продукції місцевих товаровиробників; 1.6. Утворення навчально-виробничих центрів з підготовки висококваліфікованих спеціалістів робітничих професій
2. Енергетичний комплекс та енергозбереження.	2.1. Розробка Програми з підвищення рівня енергоефективності Запорізької області на період до 2025 року та участь у розробці загальнодержавної програми термомодернізації будівель; 2.2. Проведення робіт з термосанації та термомодернізації закладів соціально-бюджетної сфери, заміщення традиційних джерел енергопостачання альтернативними видами палива; 2.3. Сприяння впровадженню системи енергоменеджменту та енергосервісу в установах та організаціях бюджетної сфери; 2.4. Сприяння реалізації масштабних інвестиційних

Галузі (сфери) діяльності	Завдання та заходи
	<p>проектів будівництва парків вітрових електростанцій в області;</p> <p>2.5. Модернізація вуличного освітлення з використанням енергозберігаючих джерел світла в зовнішньому освітленні населених пунктів</p>
<p>3. Розвиток аграрного сектору та продовольча безпека.</p>	<p>3.1. Розробка Комплексної програми підтримки та розвитку агропромислового комплексу Запорізької області на період до 2025 року;</p> <p>3.2. Сприяння вирішенню питань з реконструкції, розширення та модернізації інженерної інфраструктури внутрішньогосподарських меліоративних систем;</p> <p>3.3. Удосконалення структури посівних площ та впровадження у виробництво елементів науково обґрунтованої системи землеробства, передової техніки та технологій вирощування сільськогосподарських культур;</p> <p>3.4. Впровадження інвестиційних проектів у галузі рослинництва, тваринництва, розвитку інфраструктури зі зберігання та переробки сільськогосподарської продукції;</p> <p>3.5. Проведення агропродовольчих виставково-ярмаркових заходів;</p> <p>3.6. Забезпечення продовольчої безпеки області</p>
<p>4. Інвестиційна та зовнішньоекономічна політика</p>	<p>4.1. Залучення та ефективне використання інвестицій з усіх джерел фінансування та спрямування їх на реалізацію найбільш масштабних інфраструктурних проектів;</p> <p>4.2. Розробка проекту Регіональної програми будівництва, реконструкції, модернізації об'єктів інфраструктури, соціально-культурного та екологічного призначення по Запорізькій області на період до 2024 року та реалізація у рамках її виконання запланованих проектів;</p> <p>4.3. Популяризація інвестиційного потенціалу в національному та міжнародному інформаційному просторі та пошук потенційних інвесторів;</p> <p>4.4. Виконання Плану заходів з реалізації Стратегії залучення інвестицій в економіку Запорізької області на 2021-2023 роки;</p> <p>4.5. Координація роботи діючих проектів міжнародної технічної допомоги та сприяння залученню нових проектів для роботи на території області;</p> <p>4.6. Пошук нових ринків збуту для запорізьких експортерів;</p> <p>4.7. Співпраця з установою «Агенція регіонального розвитку Запорізької області» у частині підвищення інвестиційної привабливості регіону, залучення інвестиційних ресурсів</p>
<p>5. Розвиток логістично-транспортного потенціалу, покращення стану автомобільних доріг області</p>	<p>5.1. Координація робіт з будівництва автотранспортної магістралі через р. Дніпро у м. Запоріжжя;</p> <p>5.2. Проведення будівництва, реконструкції, введення в експлуатацію та ремонту автомобільних доріг згідно з Програмою розвитку автомобільних доріг Запорізької області на 2020-2022 роки;</p> <p>5.3. Розвиток аеропортової інфраструктури та мережі сертифікованих вертолітних майданчиків регіону;</p> <p>5.4. Забезпечення збалансованого розвитку ДП «Бердянський морський торговельний порт»;</p> <p>5.5. Створення передумов для розвитку річкового</p>

Галузі (сфери) діяльності	Завдання та заходи
	<p>судноплавства в регіоні;</p> <p>5.6. Реалізація заходів, спрямованих на задоволення потреб населення у перевезеннях транспортом загального користування;</p> <p>5.7. Цифровізація транспортних послуг шляхом впровадження автоматизованої системи диспетчерського управління на внутрішньообласному автомобільному транспорті</p>
<p>6. Розвиток підприємництва та регуляторна політика</p>	<p>6.1. Розробка Комплексної програми розвитку малого і середнього підприємництва в Запорізькій області на 2021-2023 роки та реалізація її заходів;</p> <p>6.2. Реалізація державної політики щодо надання кредитної підтримки малому та середньому бізнесу, який зазнав втрат внаслідок карантинних заходів;</p> <p>6.3. Підтримка підприємницьких ініціатив та соціального підприємництва, орієнтації молоді, жителів сільської місцевості, внутрішньо переміщених осіб, учасників АТО/ООС на підприємницьку діяльність та започаткування власного бізнесу;</p> <p>6.4. Забезпечення розвитку діючих і створення нових об'єктів бізнес-інфраструктури;</p> <p>6.5. Забезпечення доступу громадян і бізнесу до якісних та зручних публічних послуг</p>
<p>III. Розвиток людського капіталу та підвищення стандартів життя</p>	
<p>1. Грошові доходи населення та ринок праці</p>	<p>1.1. Підготовка проекту Територіальної угоди між Запорізькою облдержадміністрацією, Запорізькою обласною федерацією роботодавців, Запорізькою обласною радою профспілок на 2021-2024 роки та імплементація її основних положень;</p> <p>1.2. Здійснення заходів щодо прискорення темпів погашення заборгованості із виплати заробітної плати;</p> <p>1.3. Розробка Програми зайнятості населення Запорізької області на 2021-2023 роки та виконання заходів з її реалізації;</p> <p>1.4. Вжиття заходів щодо подолання незадекларованої праці, у т.ч. проведення правової роз'яснювальної роботи;</p> <p>1.5. Забезпечення зайнятості безробітних громадян шляхом працевлаштування, залучення до громадських робіт або інших робіт тимчасового характеру, професійної перепідготовки та підвищення кваліфікації;</p> <p>1.6. Сприяння розвитку та підтримка підприємницьких ініціатив громадян, у тому числі жителів сільської місцевості, мешканців малих міст області, внутрішньо переміщених осіб і демобілізованих військовослужбовців - учасників АТО/ООС, у сфері малого та середнього бізнесу;</p> <p>1.7. Удосконалення методів профорієнтаційної роботи з молоддю, що сприятиме впровадженню престижності робітничих професій, формуванню мотивації до свідомого вибору професійної діяльності, збалансування попиту та пропозиції робочої сили на регіональному ринку праці</p>
<p>2. Соціальний захист населення</p>	<p>2.1. Запровадження нової моделі управління системою соціального захисту населення і захисту прав дитини;</p> <p>2.2. Організація прийому мешканців та документів для призначення всіх видів соціальної допомоги, а також</p>

Галузі (сфери) діяльності	Завдання та заходи
	<p>організації надання базових соціальних послуг в об'єднаних територіальних громадах області;</p> <p>2.3. Забезпечення соціального захисту та підтримки населення, в тому числі учасників АТО/ООС та членів їх сімей, внутрішньо переміщених осіб;</p> <p>2.4. Збереження мережі дитячих закладів оздоровлення та відпочинку;</p> <p>2.5. Здійснення заходів із запобігання та протидії домашньому насильству та/або насильству за ознакою статі й гендерної нерівності у суспільстві</p>
<p>3. Поліпшення якості і доступності медичних послуг</p>	<p>3.1. Продовження системної роботи щодо профілактики, виявлення на ранніх стадіях та лікування найбільш поширених і соціально небезпечних хвороб, а також запобігання поширенню хвороби COVID-19, у т.ч. шляхом реалізації цільової Регіональної програми розвитку охорони здоров'я Запорізької області на 2018-2022 роки;</p> <p>3.2. Забезпечення достатнього рівня спроможності закладів охорони здоров'я до роботи в особливих умовах (забезпечення медичних закладів необхідним медичним обладнанням, лікарськими засобами та матеріалами, створення додаткових місць надання медичної допомоги (у разі необхідності та можливого зростання кількості інфікованих));</p> <p>3.3. Покращення надання екстреної (швидкої) медичної допомоги населенню, доступності трансплантації та розвитку паліативної допомоги;</p> <p>3.4. Підвищення якості та доступності спеціалізованої медичної допомоги; забезпечення якісною та доступною первинною медико-санітарною допомогою сільського населення;</p> <p>3.5. Зміцнення матеріально-технічного стану та розбудова закладів охорони здоров'я області;</p> <p>3.6. Зміцнення кадрового потенціалу закладів охорони здоров'я;</p> <p>3.7. Реалізація заходів щодо популяризації та утвердження здорового і безпечного способу життя та культури здоров'я серед молоді</p>
<p>4. Підвищення якості, конкурентоспроможності і доступності освіти. Удосконалення системи управління освітою</p>	<p>4.1. Реалізація заходів Програми розвитку освіти Запорізької області на 2018-2022 роки;</p> <p>4.2. Розробка та послідовна імплементація Стратегічного плану розвитку мережі закладів професійної (професійно-технічної) освіти Запорізької області на 2021-2027 роки;</p> <p>4.3. Продовження роботи з впорядкування сучасної мережі закладів освіти відповідно до чинного законодавства, зокрема створення опорних шкіл, розвиток дошкільної та позашкільної освіти;</p> <p>4.4. Облаштування закладів освіти (у рамках реалізації Концепції «Нова українська школа»);</p> <p>4.5. Забезпечення підвезення учнів до закладів середньої освіти області шкільними автобусами, які відповідають необхідним технічним та безпековим вимогам;</p> <p>4.6. Сприяння у наданні освітніх послуг особам з особливими освітніми потребами та подальше впровадження інклюзивного навчання;</p>

Галузі (сфери) діяльності	Завдання та заходи
	<p>4.7. Створення умов для доступу до якісної позашкільної освіти, збереження та розвиток мережі закладів позашкільної освіти, гуртків, груп та інших творчих об'єднань, створення їх філій;</p> <p>4.8. Впровадження в освітній процес новітніх інформаційних технологій та педагогічних методик;</p> <p>4.9. Проведення реконструкцій/капітальних ремонтів закладів освіти області із застосуванням універсального дизайну</p>
<p>5. Підтримка сімей, дітей та молоді, розвиток фізичної культури та спорту</p>	<p>5.1. Захист прав дітей в умовах децентралізації влади, в першу чергу, дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування та дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах;</p> <p>5.2. Збереження сімейного середовища для дитини;</p> <p>5.3. Розвиток та підтримка сімейних форм виховання;</p> <p>5.4. Забезпечення житлом дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування;</p> <p>5.5. Підвищення громадської активності та національно-патріотичної свідомості молоді;</p> <p>5.6. Створення сприятливих умов для залучення широких верств населення до масового спорту як важливої складової здорового способу життя;</p> <p>5.7. Зміцнення матеріально-технічної бази основних спортивних споруд області;</p> <p>5.8. Розвиток спорту вищих досягнень</p>
<p>6. Культурний простір та збереження культурної спадщини, використання туристичного потенціалу</p>	<p>6.1. Ефективне використання потенціалу культурної спадщини, розбудова та розвиток Національного заповідника «Хортиця», реставрація пам'яток культурної спадщини Національного історико-археологічного заповідника «Кам'яна Могила», Василівського історико-архітектурного музею-заповідника «Садиба Попова»;</p> <p>6.2. Осучаснення матеріально-технічної бази та модернізація закладів культури і мистецтва, у тому числі сільської місцевості;</p> <p>6.3. Оновлення музейних експозицій, створення сучасного наукового музейного продукту;</p> <p>6.4. Надання якісних культурно-мистецьких та інформаційно-просвітницьких послуг населенню, підготовка та проведення культурно-мистецьких заходів загальнодержавного, обласного та регіонального рівнів;</p> <p>6.5. Розробка Програми розвитку рекреаційно-курортного комплексу та туризму в Запорізькій області на 2021-2025 роки та реалізація її заходів;</p> <p>6.6. Розробка та послідовна імплементація завдань Стратегії розвитку туризму у Запорізькому регіоні до 2027 року;</p> <p>6.7. Створення брендбуку Запорізької області</p>
<p>7. Житлово-комунальне господарство, забезпечення населення житлом</p>	<p>7.1. Розробка проекту регіональної програми «Питна вода Запорізької області до 2030 року»;</p> <p>7.2. Будівництво, реконструкція та капітальний ремонт мереж водопостачання та водовідведення;</p> <p>7.3. Розробка техніко-економічного обґрунтування будівництва центрального групового водоводу;</p> <p>7.4. Будівництво зовнішніх мереж та споруд водопостачання та водовідведення селища Кирилівка</p>

Галузі (сфери) діяльності	Завдання та заходи
	Якимівського району; 7.5. Фінансова підтримка (мікрогранти) для створення об'єднань співвласників багатоквартирних будинків; 7.6. Сприяння розвитку житлового будівництва, забезпечення населення житлом, зокрема за рахунок надання довгострокових кредитів у рамках реалізації відповідних обласних програм
IV. Природокористування та безпека життєдіяльності людини	
1. Охорона навколишнього природного середовища	1.1. Створення умов для поліпшення стану водного та повітряного басейнів; 1.2. Реалізація заходів з виконання ревіталізації середніх та малих річок; 1.3. Мінімізація негативного впливу відходів на довкілля та здоров'я населення; 1.4. Збереження біологічного та відновлення ландшафтного розмаїття області; 1.5. Формування екологічної культури мешканців області, забезпечення участі громадськості у розв'язанні екологічних проблем
2. Техногенна безпека та цивільний захист населення	2.1. Реалізація заходів Програми захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру на 2018-2022 роки та Програми з організації рятування людей на водних об'єктах Запорізької області на 2020-2024 роки; 2.2. Розробка проєкту Програми подальшого нарощування регіонального матеріального резерву для запобігання і ліквідації надзвичайних ситуацій на 2021-2025 роки та виконання її заходів; 2.3. Поетапна модернізація регіональної та місцевих автоматизованих систем централізованого оповіщення; 2.4. Сприяння створенню нових підрозділів місцевої пожежної охорони на території об'єднаних територіальних громад; 2.5. Удосконалення системи підготовки і навчання з питань цивільного захисту, техногенної та пожежної безпеки посадових осіб органів управління, сил цивільного захисту, суб'єктів господарювання, навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях
V. Ефективне управління у сфері регіонального розвитку	
1. Наповнення бюджету, оптимізація і контроль бюджетних витрат	1.1. Здійснення управління бюджетними коштами в межах встановлених бюджетних призначень із забезпеченням їх ефективного та раціонального використання; 1.2. Забезпечення ефективної взаємодії місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування у вирішенні питань наповнення бюджетів усіх рівнів відповідно до темпів зростання макроекономічних показників області; 1.3. Удосконалення підходів до формування та виконання місцевих бюджетів; 1.4. Підвищення рівня платіжної дисципліни та скорочення обсягів податкового боргу за рахунок посилення контролю за додержанням податкового законодавства, правильністю

Галузі (сфери) діяльності	Завдання та заходи
	<p>обчислення, повнотою і своєчасністю сплати до бюджетів податків, зборів, інших платежів;</p> <p>1.5. Запровадження системної роботи комісій по наповненню місцевих бюджетів з питань, пов'язаних із легалізацією трудових відносин та заробітної плати, скороченням кількості підприємств, де заробітна плата виплачується нижче законодавчо встановленого мінімуму та погашенням податкового боргу зі сплати платежів до місцевих бюджетів;</p> <p>1.6. Планування обсягів видатків спрямованих, насамперед, на соціально-економічний результат, підвищення відповідальності розпорядників бюджетних коштів</p>
<p>2. Розвиток самодостатніх та спроможних територіальних громад</p>	<p>2.1. Участь у формуванні, вдосконаленні та імплементації законодавства, нормативно-правової бази у сфері місцевого самоврядування, територіальної організації влади та адміністративно-територіального устрою у рамках виконання завдань Програми діяльності Кабінету Міністрів України;</p> <p>2.2. Продовження роботи щодо реалізації Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні;</p> <p>2.3. Проведення оцінки спроможності територіальних громад відповідно до Методики формування спроможних територіальних громад;</p> <p>2.4. Здійснення методично-консультативного супроводу діяльності територіальних громад у зв'язку зі зміною адміністративно-територіального устрою;</p> <p>2.5. Проведення семінарів, практикумів, надання методичної допомоги територіальним громадам при підготовці проектів регіонального розвитку;</p> <p>2.6. Залучення об'єднаних територіальних громад до реалізації проектів (програм), які фінансуються за рахунок коштів міжнародної технічної допомоги, що надається країнами донорами та міжнародними організаціями;</p> <p>2.7. Сприяння співпраці з Агенцією регіонального розвитку Запорізької області, зокрема з питань розробки та реалізації проектів розвитку територій області, залучення внутрішніх та зовнішніх ресурсів;</p> <p>2.8. Сприяння покращенню якості надання послуг у сфері освіти, культури, охорони здоров'я, соціального захисту населення, створенню підрозділів місцевої пожежної охорони ОТГ</p>
<p>3. Підвищення ефективності просторового планування в регіоні</p>	<p>3.1. Осучаснення Схеми планування території Запорізької області (рішення обласної ради від 29.12.2011 № 4), у т.ч. шляхом розробки заходів на 2021-2023 роки щодо внесення змін та виконання I етапу – підготовки картографічної основи;</p> <p>3.2. Розробка та реалізація заходів щодо планування території Запорізької області на 2021-2023 роки (затвердження містобудівної документації місцевого рівня, у тому числі розробка комплексних планів просторового розвитку територій територіальних громад, генеральних планів населених пунктів і детальних планів територій);</p> <p>3.3. Актуалізація Регіональної програми створення</p>

Галузі (сфери) діяльності	Завдання та заходи
	<p>містобудівного кадастру Запорізької області (рішення обласної ради від 31.10.2013 № 12);</p> <p>3.4. Розробка та встановлення прикладного програмного забезпечення, формування інформаційної моделі, проведення адаптації існуючих матеріалів та наповнення адаптованими даними містобудівного кадастру на регіональному рівні, придбання, організація системи захисту інформації та доступ до інформаційних ресурсів містобудівного кадастру</p>
4. Забезпечення законності та правопорядку	<p>4.1. Забезпечення запобігання та протидії злочинності, у т.ч. шляхом виконання заходів Програми профілактики правопорушень та забезпечення громадської безпеки в Запорізькій області, розвитку матеріально-технічної бази Головного управління Національної поліції в Запорізькій області, прокуратури Запорізької області, Військової прокуратури Запорізького гарнізону Південного регіону України, Управління Служби безпеки України в Запорізькій області, Головного управління ДФС в Запорізькій області, Управління патрульної поліції у м. Запоріжжя Департаменту патрульної поліції на 2017-2021 роки;</p> <p>4.2. Підвищення рівня територіальної та регіональної оборони області, у т.ч. через виконання заходів Програми сприяння розвитку матеріально-технічної бази, соціальної, інформаційної та організаційної підтримки військових частин Збройних Сил України, Національної гвардії України та Державної прикордонної служби України на 2017-2021 роки;</p> <p>4.3. Проведення інформаційно-просвітницьких акцій щодо підвищення патріотичної свідомості населення, престижу Збройних Сил України, Національної гвардії, Державної прикордонної служби України, волонтерського руху;</p> <p>4.4. Виконання державного завдання з відбору громадян до вступу на військову службу за контрактом, призову на строкову службу та проведення заходів з допризовної підготовки</p>
5. Створення умов для розвитку інформаційного простору та громадянського суспільства	<p>5.1. Створення сприятливих умов розвитку в області громадянського суспільства, місцевого самоврядування шляхом залучення представників інститутів громадянського суспільства до формування та реалізації в області державної (регіональної) політики;</p> <p>5.2. Вивчення громадської думки щодо суспільно-політичних, соціально-економічних питань розвитку області, інформаційної сфери, окремих галузей, у тому числі за рахунок забезпечення дієвого взаємозв'язку з представниками громадських організацій, громадськістю (зокрема, шляхом проведення нарад, форумів, семінарів, засідань за круглим столом, консультацій тощо);</p> <p>5.3. Забезпечення висвітлення діяльності обласної ради, облдержадміністрації та громадських організацій з формування та реалізації державної політики у різних сферах суспільного життя;</p> <p>5.4. Проведення інформаційно-просвітницьких заходів щодо увічнення пам'яті жителів області, які загинули у боротьбі за свободу та незалежність України під час проведення</p>

Галузі (сфери) діяльності	Завдання та заходи
	антитерористичної операції/операції об'єднаних сил на сході України; 5.5. Сприяння розвитку волонтерського та громадського патріотичного руху, а також книговидання місцевих авторів та суспільно-значимої літератури

Програма соціально-економічного та культурного розвитку Запорізької області на 2021 рік є документом державного планування місцевого рівня.

Програмою окреслені цілі, основні завдання та заходи економічного, соціального та культурного розвитку регіону на короткостроковий період з урахуванням загальнодержавних реформ.

Основою Програми являється людиноцентричний підхід, оскільки розвиток людського капіталу є підґрунтям зростання регіональної економіки та зміцнення конкурентних позицій регіону як в країні, так і світу.

Зв'язок з іншими документами державного планування:

Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки (постанова Кабінету Міністрів України від 05.08.2020 № 695);

Стратегія регіонального розвитку Запорізької області на період до 2027 року (рішення Запорізької обласної ради від 12.12.2019 № 134);

Цілі сталого розвитку України до 2030 року (Указ Президента України від 30 вересня 2019 р. № 722);

Державна програма стимулювання економіки для подолання негативних наслідків, спричинених обмежувальними заходами щодо запобігання виникненню і поширенню гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, на 2020-2022 роки (постанова Кабінету Міністрів України від 27.05.2020 № 534);

прогноз економічного і соціального розвитку України на 2021-2023 роки (постанова Кабінету Міністрів України від 29.07.2020 № 671);

Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» (від 26.06.91 № 1264-ХІІ);

Водний кодекс України (постанова Верховної Ради України від 06.06.95 № 214/95-ВР);

Закон України «Про засади державної регіональної політики» (від 05.02.2015 № 156-VIII);

Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» (від 28.02.2019 № 2697-VIII);

Національний план управління відходами до 2030 року (постанова Кабінету Міністрів України від 20.02.2019 № 117-р).

II. Характеристика поточного стану довкілля Запорізької області

Запорізька область відноситься до регіонів, де зосереджена значна кількість підприємств важкої промисловості: *близько 40 % від загальної кількості виробленої продукції в області припадає на металургію та понад 21 % на*

постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря.

В області також зосереджені хімічні, машинобудівні підприємства та підприємства гірничодобувного комплексу. Стан довкілля області формується під значним антропогенним впливом суб'єктів господарювання. Високий рівень розвитку промисловості призводить до значного техногенного навантаження на довкілля області, що спричиняє забруднення повітряного та водного басейнів, земельних ресурсів, негативно впливає на здоров'я населення, флору та фауну.

Атмосферне повітря

Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами по Запорізькій області у 2019 році склали 173,4 тис.тонн. Вструктурі викидів забруднюючих речовин основну частину складають діоксид та інші сполуки сірки, оксиди азоту, оксид вуглецю та речовини у вигляді суспендованих твердих частинок, недиференційованих за складом (табл.2, рис. 1).

Таблиця 2

Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами по Запорізькій області у 2019 році

Назва забруднюючої речовини	Обсяг викидів, тис.т
Метали та їх сполуки	0,5
Стійкі органічні забруднювачі	0,06
Оксид вуглецю	53,1
Діоксид та інші сполуки сірки	76,8
Сполуки азоту	28,5
Речовини у вигляді суспендованих твердих частинок	11,6
Неметанові леткі органічні сполуки ²	1,9
Всього	173,4

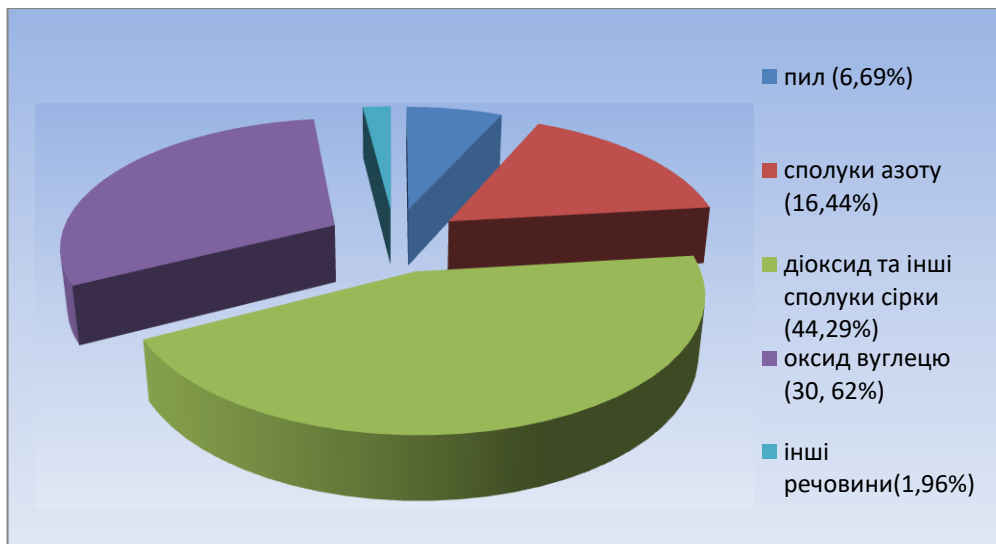

Рис. 1 Структура викидів основних забруднюючих речовин в атмосферне повітря Запорізької області

Основний внесок у забруднення атмосферного повітря області, та, у першу чергу, м. Запоріжжя вносять промислові підприємства – найбільші забруднювачі, викиди яких становлять 60-70 % від загального валового обсягу викиду забруднюючих речовин.

Це такі підприємства, як: ПАТ «Запоріжсталь», ПрАТ «Дніпроспецсталь», АТ «Запорізький завод феросплавів», ПрАТ «Український графіт», ПрАТ «Запорізький абразивний комбінат», ПрАТ «Запоріжжокс», ТОВ «Запорізький титано-магнієвий комбінат», ПрАТ «Запоріжвогнетрив», ПрАТ «Запорізький завод зварювальних флюсів та скловиробів» та інші.

За даними Головного управління статистики у Запорізькій області у 2019 році про викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел звітувало 524 підприємства, що на 20 підприємств більше, ніж у 2018 році.

Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами за 2019 рік становлять 173,4 тис.т, що на 1,3 тис. т, або на 1 % менше 2018 року (у 2018 р. – 174,7 тис. т).

У середньому по області одним підприємством від стаціонарних джерел забруднення було викинуто 330,918 т/рік (у 2018 році 346,692 т/рік) забруднюючих речовин, що на 5,5 % менше 2018 року.

Незначне зменшення обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря у 2019 році, обумовлене, головним чином, зменшенням обсягів виробництв найбільшими підприємствами-забруднювачами атмосферного повітря в порівнянні з 2018 роком.

Таблиця 3

Динаміка викидів в атмосферне повітря, тис. т

Роки	Викиди в атмосферне повітря, тис.т.		Щільність викидів у розрахунку на 1 км ² , тонн		Обсяги викидів у розрахунку на 1 особу, кг	
	стаціонарним и джерелами	пересувним и джерелами	стаціонарним и джерелами	пересувними джерелами	стаціонарними джерелами	пересувними джерелами
2015	193,7	76,7	9,9	2,82	153,6	43,7
2016	167,0	76,071	6,1	2,8	95,6	43,6
2017	180,9	80,189	6,7	2,95	104,5	46,3
2018	174,7	77,345	6,4	2,85	101,9	45,1
2019	173,4	79,278	6,4	2,9	102,2	46,7

Таблиця 4

Викиди забруднюючих речовин у атмосферу від стаціонарних джерел забруднення за окремими регіонами, тис. т

Регіон	Роки				
	2015	2016	2017	2018	2019
Україна	2857,4	3078,1	2584,9	2508,3	2459,5
Дніпропетровська	723,9	833,0	657,3	614,3	576,9
Донецька	917,6	981,4	784,8	790,2	773,5
Запорізька	193,7	167,0	180,9	174,7	173,4
Івано-Франківська	223,9	196,7	198,3	221,4	205,0
Львівська	102,4	103,1	109,1	106,7	88,9
Харківська	53,4	100,2	45,0	44,7	106,5

Таблиця 5

Викиди забруднюючих речовин у атмосферне повітря від пересувних джерел забруднення за окремими регіонами

Регіон	Кількість викидів забруднюючих речовин, тис. т				Кількість викидів забруднюючих речовин на одну особу, кг			
	2016	2017	2018	2019 ²	2016	2017	2018	2019 ¹
Україна	1608,5	1645,7	1612,9	1659,5	37,7	38,7	38,2	39,5
Дніпропетровська	132,6	132,7	133,0	132,8	40,9	41,1	41,3	41,6
Донецька	54,9	54,4	54,5	59,8	12,9	12,9	13,0	14,4
Запорізька	76,1	80,2	77,3	79,3	43,6	46,3	45,1	46,7
Івано-Франківська	45,2	42,6	39,5	38,4	32,7	30,9	28,7	28,0
Львівська	101,5	90,7	86,2	83,9	40,1	35,8	34,1	33,3
Харківська	91,4	95,2	93,8	101,9	33,7	35,3	34,9	38,2

У 2019 році збільшились обсяги викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел у розрахунку на одну особу і склали 102,2 кг, тоді як у 2018 році – 101,9 кг та від пересувних джерел – 46,7 кг, проти 45,1 кг у 2018 році (рис. 2).

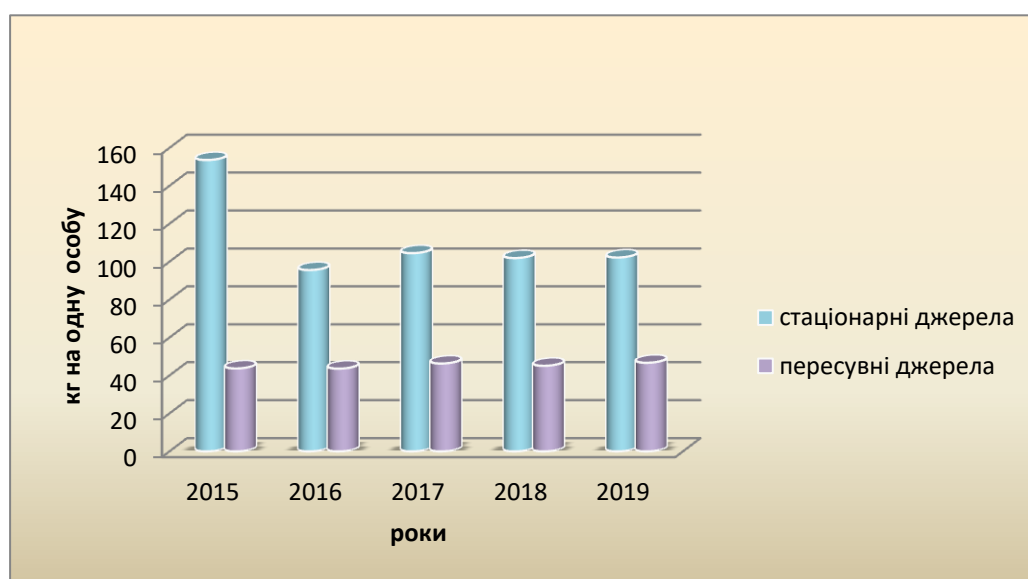

Рис. 2. Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря у розрахунку на 1 особу по Запорізькій області

У 2019 році щільність викидів від стаціонарних джерел викидів на 1 км² залишилась незмінною, та складала 6,4 т на 1 км², від пересувних джерел – незначно збільшилась і складала 2,9 т на 1 км², проти 2,85 т на 1 км² у 2018 році (рис. 3).

²- попередні дані

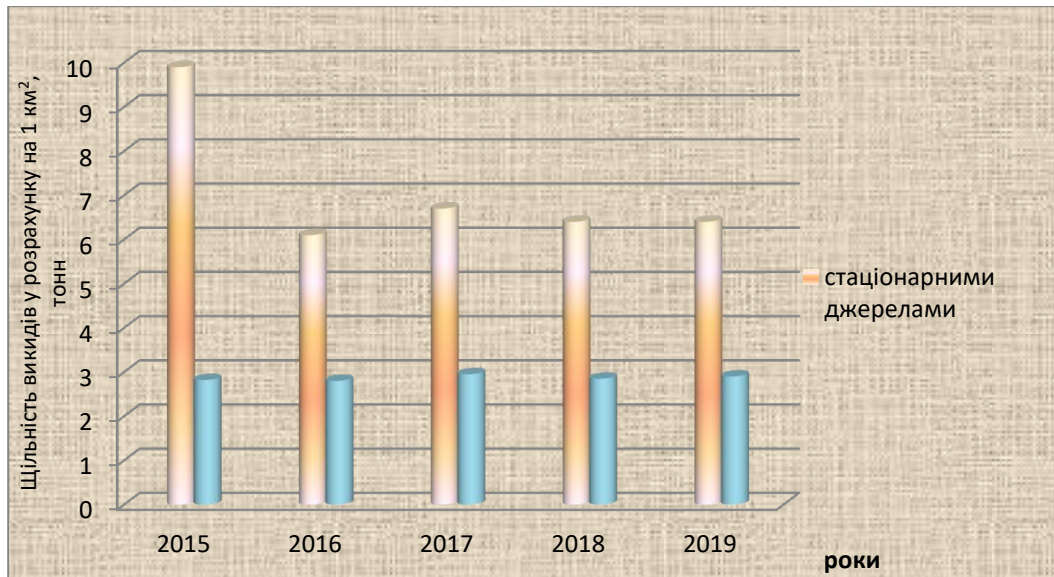

Рис. 3. Динаміка щільності викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря у розрахунку на 1 км² по Запорізькій області

З року в рік основна частина забруднень потрапляє в атмосферу від підприємств міста Запоріжжя та міста Енергодар. У 2019 році викиди від стаціонарних джерел підприємств м. Запоріжжя та м. Енергодар склали 69,7 тис. т (проти 71,3 тис. т у 2018 році) та 98,7 тис. т (проти 98,2 у 2018 році), що відповідно склало 97% від загальної кількості викидів по області.

Динаміка викидів стаціонарними джерелами в атмосферне повітря по найпоширеніших речовинах в цілому по області та в розрізі територій наведена в таблиці 6 (рис. 4, рис. 5).

Таблиця 6

Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення у регіоні, тис.т

Назва території	2017	2018	2019	Ріст/ зменш. ↑↓
Всього, у т. ч.	180,9	174,7	173,4	↓
м. Запоріжжя	69,9	71,3	69,7	↓
м. Бердянськ	0,2	0,2	0,3	↑
м. Мелітополь	0,5	0,4	0,3	↓
м. Токмак	0,1	0,1	0,06	↓
м. Енергодар	105,3	98,2	98,7	↑
Бердянський район	0,2	0,04	0,02	↓
Більмацький район	0,4	0,4	0,4	-
Василівський район	0,7	0,6	0,3	↓
Великобілозерський район	0,06	0,03	0,03	-
Веселівський район	0,2	0,03	0,09	↑
Вільнянський район	0,5	0,5	0,5	-
Гуляйпільський район	0,1	0,1	0,2	↑

Назва території	2017	2018	2019	Ріст/ зменш. ↑↓
Запорізький район	0,3	0,3	0,3	-
Кам'янсько-Дніпровський район	0,1	0,1	0,1	-
Мелітопольський район	0,2	0,2	0,2	-
Михайлівський район	0,009	0,003	0,003	-
Новомиколаївський район	0,16	0,2	0,1	↓
Оріхівський район	0,2	0,2	0,2	-
Пологівський район	1,0	1,0	1,0	-
Приазовський район	0,1	0,2	0,2	-
Приморський район	0,07	0,1	0,05	↓
Розівський район	0,1	0,1	0,1	-
Токмацький район	0,2	0,2	0,2	-
Чернігівський район	0,3	0,2	0,2	-
Якимівський район	0,02	0,1	0,3	↑

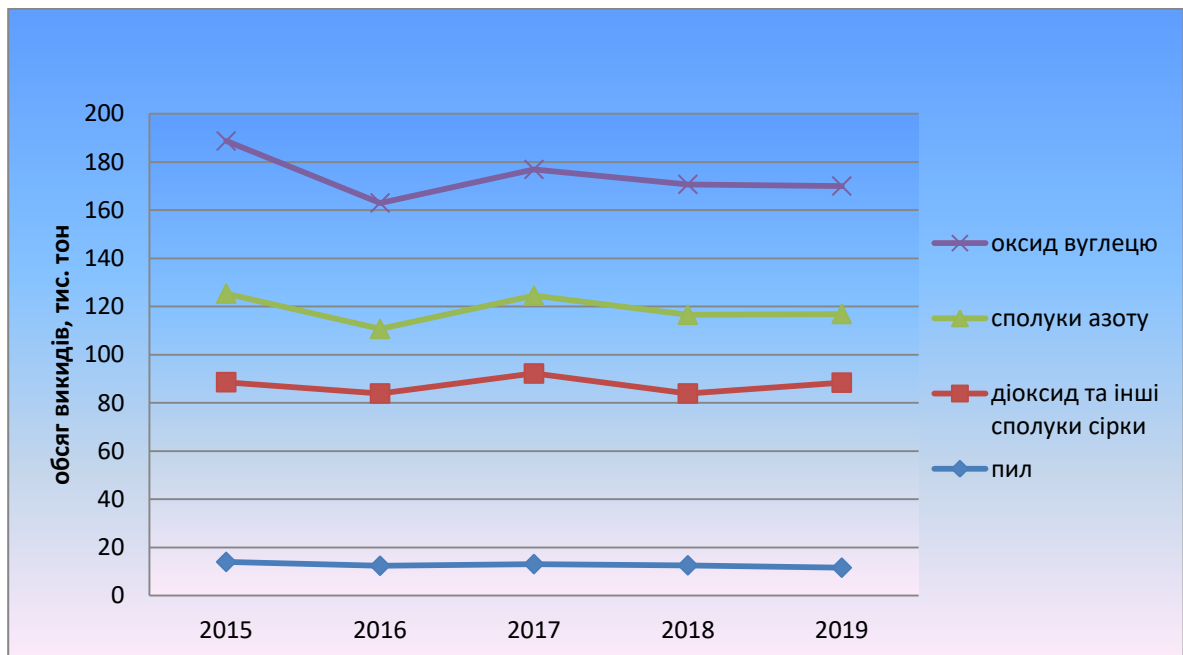

Рис. 4 Динаміка викидів основних забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами Запорізької області

Найбільшими забруднювачами атмосферного повітря в регіоні залишаються підприємства теплоенергетики, чорної та кольорової металургії, хімії, машинобудування, харчової промисловості, на які припадає приблизно 90,0 % викидів всіх забруднюючих речовин.

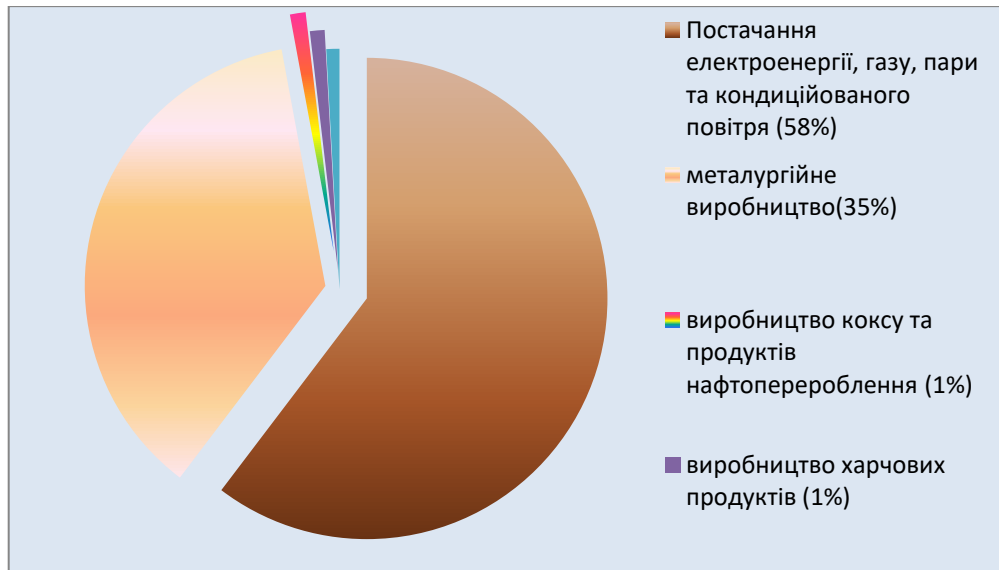

Рис. 5. Структура викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря по основним видам економічної діяльності Запорізької області

Запоріжжя – єдине місто в області, де проводяться дослідження стану атмосферного повітря по постах спостереження забруднення (ПСЗ).

Систематичні спостереження за вмістом забруднюючих речовин в атмосферному повітрі. Запоріжжя проводяться Запорізьким обласним центром з гідрометеорології на 5 стаціонарних постах.

Оцінка стану атмосферного повітря за 2019 рік здійснювалась за середньомісячними концентраціями у кратності перевищень середньодобових гранично-допустимих концентрацій (далі – ГДК) по пріоритетним забруднюючим речовинам. Пріоритетними забруднюючими речовинами вважались ті речовини, які вносять найбільший вклад в забруднення атмосферного повітря міста і контролювались на стаціонарних постах спостережень за забрудненням атмосферного повітря.

Рис.6 Схема постів спостереження стану атмосферного повітря у м. Запоріжжі

Таблиця 7

*Динаміка перевищень ГДК забруднюючих речовин
в житловій забудові міста Запоріжжя, %*

Період, рік	% перевищень ГДК
2015	9,08
2016	7,63
2017	9,07
2018	7,21
2019	8,1

Таблиця 8

*Динаміка середньорічних концентрацій забруднюючих
речовин в атмосферному повітрі м. Запоріжжя, значення середньорічних
концентрацій у кратності ГДК*

Забруднюючі речовини	Звітний період, рік				
	2015	2016	2017	2018	2019
Двоокис азоту	2,2	2,0	2,2	2,0	2,0
Двоокис сірки	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1
Окис азоту	1,0	1,0	1,0	0,8	0,8
Окис вуглецю	0,3	0,3	0,3	0,3	0,4
Пил	0,7	0,7	0,7	0,7	0,8
Фенол	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0
Фтористий водень	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2
Хлористий водень	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Формальдегід	1,7	1,7	1,3	1,3	1,7
Сульфати розчинені	-	-	-	-	-
Сірководень	-	-	-	-	-

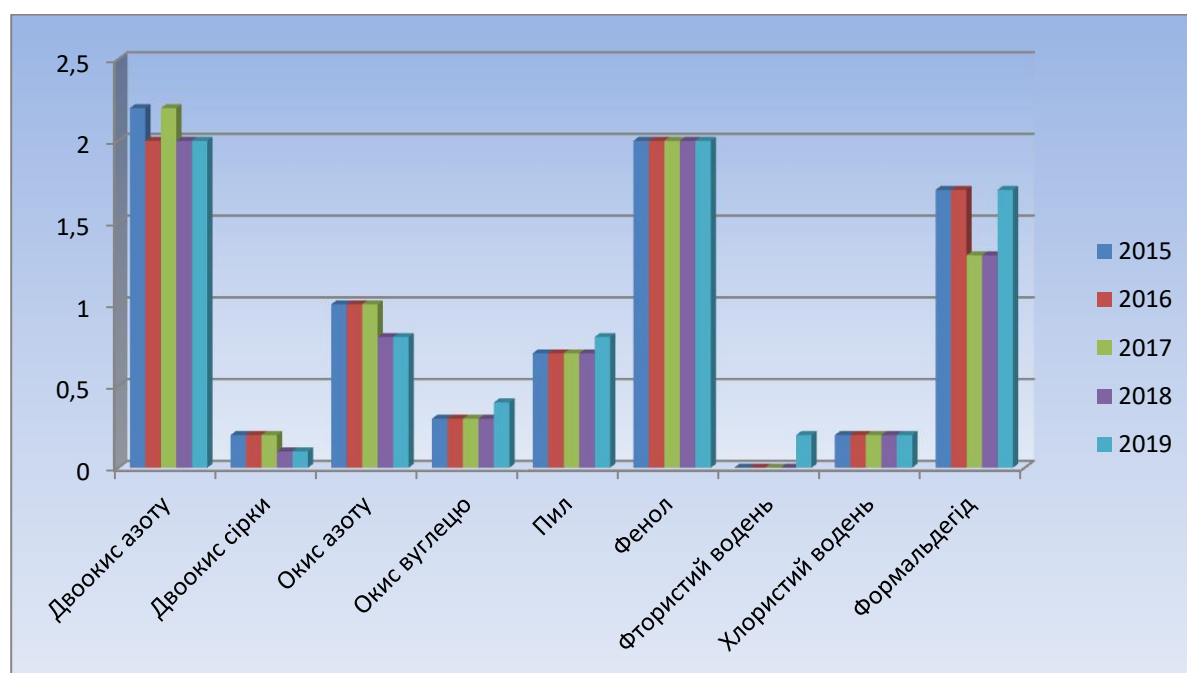

Рис. 7 Динаміка середньорічних концентрацій забруднюючих речовин в атмосферному повітрі м. Запоріжжя

У порівнянні з попереднім роком не змінився вміст у повітрі двоокису азоту, двоокису сірки, окису азоту, фенолу, хлористого водню. Водночас, збільшився вміст окису вуглецю, пилу, фтористого водню та формальдегіду. Високі та екстремально високі рівні забруднення повітря в м. Запоріжжя протягом 2015-2019 років не зареєстровані.

ВОДНІ РЕСУРСИ

Водний фонд Запорізької області складають ріка Дніпро, розташовані на ній Каховське та Дніпровське водосховища з об'ємами води відповідно 18,2 і 3,3 км³, 3 середніх, 62 малих річки (довжиною більше 10 км), на яких створено 28 водосховищ та 1205 ставків.

Річки, які протікають по території Запорізької області, як по густоті гідрографічної мережі, так і по водності, розподілені нерівномірно.

На крайньому північно-заході протікає могутнє джерело води головна водна артерія – ріка Дніпро. Загальна довжина р. Дніпров межах області складає 167,5 км. В межах двох надзаплавних терас Дніпра забезпеченість водою всіх галузей народного господарства достатня.

Але вже у кілометрі від заплави Дніпра починається безводний степ і вся решта частина області – біля 90% її території – дуже бідна водними ресурсами. Середня густота річної мережі тут біля 0,12 км/км² (нижча ніж в такому малозабезпеченому водою районі, як степовий Крим).

Гідрографічна мережа області розділена лінією водорозділу, яка йде із сходу на захід, на два водозбірні басейни – р. Дніпро і Північного Приазов'я.

До північної групи водотоків рік Придніпров'я відносяться притоки річки Вовчої (р. Гайчур та р. Верхня Терса), річки Конка, Янчекрак, Карачекрак, р. Велика Білозерка та інші – всього 25 річок.

До південної групи річок Приазов'я відносяться річки Великий та Малий Утлюк, Молочна, Берда, Обіточна, Лозоватка, Джебельня, Домузла, Корсак та інші – всього 40 річок. Загальна характеристика річок області наведена у таблиці 9.

Таблиця 9

Загальна характеристика річок Запорізької області

№ з/п	Назва річки (довжиною більше 10 км)	Місце впадіння	Довжина річки, км	Площа водозбору, км ²	Кількість притоків (крім приведених гр.2), од.	Загальна довжина притоків, км
1	2	3	4	5	6	7
І. Ріки Придніпров'я						
Середні ріки						
1	Гайчур	Вовча	132,2	2145,0	101	136,2
2	Конка	Дніпро	152,2	2616,0	56	242,3
Малі річки						
3	Кам'янка	Гайчур	21,2	91,4	8	28,0
4	Янчур	Гайчур	76,2	901,0	48	309,8

№ з/п	Назва річки (довжиною більше 10 км)	Місце впадіння	Довжина річки, км	Площа водозбору, км ²	Кількість притоків (крім приведених гр.2), од.	Загальна довжина притоків, км
5	Солона	Янчур	28,6	302,6	8	88,2
6	Верхня Терса	Вовча	111,6	1677,0	59	146,8
7	Солона 1	Верхня Терса	14,6	67,8	7	26,4
8	Солона 2	Верхня Терса	20,1	112,0	11	40,9
9	Солона 3	Верхня Терса	45,5	365,0	29	146,5
10	Любашівка	Верхня Терса	23,7	152,0	16	68,6
11	Кобильня	Мокрі Яли	11,0	375,0	2	2,0
12	Плоска Осокорівка	Дніпро	28,0	426,0	5	12,0
13	Вільнянка	Дніпро	19,6	207,0	7	35,6
14	Суха Московка	Дніпро	15,0	86,9	5	9,0
15	Мокра Московка	Дніпро	45,5	465,0	14	106,0
16	Середня Хортиця	Старий Дніпро	24,1	92,8	3	6,0
17	Нижня Хортиця	Старий Дніпро	17,9	81,6	1	1,0
18	Сухий Янчекрак (б.Суха)	Дніпро	17,0	129,0	-	-
19	Янчекрак	Дніпро	26,3	241,4	4	14,0
20	Карачекрак	Дніпро	27,0	357,6	4	7,0
21	Томаківка	Дніпро	51,0	1020,0	5	12,0
22	Велика Білозерка	Білозерський лиман	84,8	1401,0	10	113,1
23	Суха Конка	Конка	21,6	102,0	5	16,0
24	Мала Токмачка	Конка	44,6	216,0	4	9,0
25	Жеребець	Конка	65,8	511,0	19	69,1
Разом по басейну річок Придніпров'я:			1125,1	14142,1	431	1645,5
у т.ч. середні річки:			284,4	4761,0	157	378,5
малі річки:			840,7	9381,1	274	1267,0
II. Ріки Приазов'я						
Середні річки						
26	Молочна	Молочний лиман	197,0	3450,0	80	178,0
Малі річки						
27	Атманай	Утлюкський лиман	10,0	195,0	-	-
28	Великий Утлюк	Утлюкський лиман	93,0	880,0	14	29,8
29	Малий Утлюк	Утлюкський лиман	68,0	586,0	6	45,0
30	Ташенак	Молочний лиман	62,2	467,8	3	36,0
31	Сисікулак	Молочна	13,0	47,3	4	7,0
32	Кайінкулак	Молочна	21,0	182,0	5	16,0
33	Чингул	Молочна	29,0	399,0	21	73,0
34	Крульман	Молочна	64,0	600,0	14	26,0
35	Курушан	Крульман	37,0	198,0	7	18,0
36	Юшанли	Молочна	94,0	545,0	24	28,0
37	Чукрак	Юшанли	10,0	46,0	-	-
38	Арабка	Молочна	41,0	287,0	8	18,0
39	Без назви	Молочна	10,0	90,1	1	1,0

№ з/п	Назва річки (довжиною більше 10 км)	Місце впадіння	Довжина річки, км	Площа водозбору, км ²	Кількість притоків (крім приведених гр.2), од.	Загальна довжина притоків, км
40	Сага	Молочна	14,0	-	4	6,0
41	Джекельня	Молочний лиман	34,8	228,0	-	-
42	Домузла	Азовське море	44,4	480,0	1	5,0
43	Мала Домузла	Домузла	25,5	115,1	-	-
44	Акчокрак	Домузла	36,5	159,4	-	-
45	Корсак	Азовське море	60,0	703,0	10	27,7
46	Метрозли	Корсак	24,2	343,0	4	67,1
47	Апанли	Метрозли	36,8	156,0	-	-
48	Лозоватка	Азовське море	72,0	566,0	11	65,3
49	Обіточна	Азовське море	96,1	1437,0	16	175,0
50	Салтичя	Обіточна	11,3	47,4	5	16,6
51	Сосикулак	Обіточна	11,5	31,3	1	5,9
52	Чокрак	Обіточна	24,4	135,0	8	36,4
53	Кільтичя	Обіточна	67,0	556,0	22	176,0
54	Буртичя	Кільтичя	25,2	168,0	5	68,0
55	Камишевата	Кільтичя	12,6	47,2	1	6,0
56	Солона	Азовське море	18,1	22,6	-	-
57	Куца Бердянка	Азовське море	28,8	146,9	2	18,5
58	Берда	Азовське море	120,0	1743,0	192	271,0
59	Грузьська	Берда	14,5	110,0	12	44,4
60	Грузенька	Берда	14,5	47,0	2	7,8
61	Каратюк	Берда	31,0	244,0	10	66,7
62	Каратиш	Берда	38,8	466,0	42	178,5
63	Берестова	Берда	22,3	146,0	20	48,0
64	Зелена	Азовське море	31,0	248,0	4	46,3
65	Кальчик	Кальміус	88,0	1260,0	35	63,0
Разом по басейнам рік Приазов'я:			1752,5	17579,1	594	1875,0
у т.ч. середні річки			197,0	3450,0	80	178,0
малі річки			1555,5	14129,1	514	1697,0
Всього по області:			2877,6	31721,2	1025	3520,5
у т.ч. середні річки			481,4	8211,0	237	556,5
малі річки			2396,2	23510,2	788	2964,0

Примітка: використана інформація офіційного сайту Басейнового управління річок Приазов'я.

На півдні Запорізька область омивається водами Азовського моря, берегова лінія якого у межах області складає більше 300 км. На території Запорізької області розташовані 4 лимани: Білозерський, Утлюцький, Тубальський та Молочний, загальна площа водного дзеркала яких становить 655,5 км².

На річках значне місце посідають штучні водойми – ставки та водосховища, які використовуються для водопостачання, зрошення, рибного господарства та інших народногосподарських потреб.

Усього по області налічується 27 водосховищ та 1178 ставків. Загальний об'єм водосховищ — 73,21 млн. м³, площа водного дзеркала – 2394,7 га. Серед них є такі великі водосховища, як Бердянське на р. Берда, Білозерське, Калинівське та Чапаївське на р. В.Білозерка. Вони утворені для утримання

весняної повені і для запобігання наслідків шкідливої дії вод на нижче розташовані населені пункти, промислові об'єкти, під час літньої межени — підтримання необхідних позначок для риборозведення.

Середній багаторічний обсяг поверхневого стоку р. Дніпро, що транзитом проходить по території області, складає 53,0 км³/рік. Загальний обсяг поверхневого стоку, що формується в межах області, сягає 0,425 км³/рік, в маловодний рік 75% забезпеченості – 0,252 км³/рік, в дуже маловодні роки 95 % забезпеченості 0,106 км³/рік. Фактична водність малих і середніх річок області у 2016-2019 роках була дещо нижчою від норми, в основному визначалась природними факторами.

Експлуатаційні запаси підземних вод складають 302,669 тис. м³/добу.

Державний облік водокористування в межах Запорізької області за 2019 рік здійснювався відділом ведення водного кадастру та моніторингу вод БУВР річок Приазов'я. Державний облік водокористування здійснюється шляхом подання водокористувачами звітів про використання води за формою № 2ТП-водгосп (річна).

За результатами узагальнення звітів за формою № 2ТП-водгосп (річна) водокористування у 2019 році у Запорізькій області здійснювало 1190 водокористувачів, у тому числі за галузями економіки: промисловість – 169 (14,2 %), сільське господарство – 633 (53,2 %), житлово-комунальне господарство – 288 (24,2 %), інші галузі – 100 (8,4 %).

У 2019 році із природних водних об'єктів області забрано 1198,0 млн. м³ води (з поверхневих джерел – 1151,0 млн. м³, з підземних джерел – 46,51 млн. м³) та використано 1133,0 млн. м³ води.

У порівнянні з 2018 роком спостерігається зменшення обсягів забору води на 62,0 млн. м³ та скорочення обсягів використання води на 66,0 млн. м³.

У порівнянні з попередніми роками у 2019 році спостерігається несуттєве збільшення обсягів забору та використання води на потреби зрошення. У 2018 році на ці потреби з поверхневих водних об'єктів забрано 154,1 млн. м³, що на 0,2 млн. м³ більше 2018 року. Одним із факторів збільшення забору та використання води є збільшення площі зрошення.

Динаміка загального обсягу забору, використання та скиду зворотних вод по області, в першу чергу, залежить від найбільшого користувача водних ресурсів ВП «Запорізька ТЕС» ПАТ «ДТЕК Дніпроенерго», який працює на прямотоці. У звітному році підприємством для виробництва електроенергії забрано з Каховського водосховища 793,078 млн. м³ свіжої води, що складає 66,2 % від загального забору води по області. У 2019 році за рахунок збільшення використання повторної води підприємством у порівнянні з 2018 роком скорочено забір свіжої води на 54,956 млн. м³.

У 2019 році ПАТ «Запорізький металургійний комбінат «Запоріжсталь» забрано 82,535 млн. м³ свіжої води, що на 3,714 млн. м³ більше 2018 року. Це пов'язано із збільшенням обсягів виробництва.

У цілому, більшість водокористувачів області раціонально використовують водні ресурси. Це обумовлено різними обставинами, в тому числі, високою

вартістю води як товару.

Обсяг скидання зворотних вод у водні об'єкти у 2019 році склав 819,6 млн. м³, що на 68,8 млн. м³ менше, ніж у 2018 році, з них 11,04 млн. м³ забруднених. Обсяг відведення забруднених зворотних вод до водних об'єктів області складає 1,34 % від загального обсягу скидання.

Динаміка загальних обсягів забору, використання води та водовідведення наведена у таблиці 10.

Таблиця 10

Основні показники використання і відведення води, млн. м³

Показники	1990	2000	2005	2010	2016	2017	2018	2019
Забрано води з природних водних об'єктів – всього	4699,0	1815,2	1115,0	1132,0	1094,0	1218,0	1260,0	1198
Спожито свіжої води (включаючи морську), з неї на	4598,0	1702,0	1076,0	1099,0	1081,0	1226,0	1199,0	1133
виробничі потреби	3603,0	1362,0	864,3	918,6	924,4	1043,0	973,5	911,0
побутово-питні потреби	226,0	175,0	138,3	105,7	69,52	65,53	66,28	63,35
зрошення	690,0	137,5	34,1	32,49	85,98	112,9	153,0	154,1
сільськогосподарські потреби	82,0	25,8	4,9	3,73	0,60	0,539	0,146	0,059
ставково-рибне господарство	8,3	8,3	44,1	38,25	68,28*	69,47*	56,27*	26,81
Втрати води при транспортуванні	95,0	80,0	70,8	65,68	68,17	67,93	60,20	61,86
Загальне водовідведення, з нього	3671,0	1411,0	886,9	863,2	873,3	980,1	911,6	843,6
у поверхневі водні об'єкти	3587,0	1385,4	863,7	838,05	849,36	956,1	888,4	819,6
у тому числі								
забруднених зворотних вод	168,0	299,4	498,0	72,66	64,3	64,17	65,95	11,04
з них без очищення	61,0	76,9	346,00	4,29	1,46	0,384	0,370	0,019
нормативно очищених	161,0	4,0	17,9	60,99	48,06	44,81	45,01	93,36
нормативно чистих без очистки	3258,0	1082,0	347,7	704,4	737,0	847,1	777,2	714,9
Обсяг оборотної та послідовно використаної води	7339,0	9995,7	10021,0	9931,5	8100,2	8906,1	8765,7	8736,1
Частка оборотної та послідовно використаної води, %	61,5	86,2	90,2	94,49	94,01	94,27	94,25	94,22
Потужність очисних споруд перед скиданням до водного об'єкта	437,0	383,7	366,1	406,7	393,3	392,2	395,4	395,4

Таблиця заповнена за даними узагальнення звітів про використання води за формою № 2 ТП- водгосп (річна), виконаного відділом ведення водного кадастру та моніторингу вод БУВР річок Приазов'я.

*- узагальнення даних за категорією «без вилучення на рибогосподарські потреби»

Основним джерелом водопостачання є р. Дніпро – обсяг забору води сягає 96,3 % від загального по області. Дані про обсяги забору і використання води та скидання зворотних вод по басейнах р. Дніпро і його притоків та річок Приазов'я приведені в таблиці 11.

Таблиця 11

Динаміка водокористування за 2019 рік та два попередніх

Показники	Одиниця виміру	2017 рік	2018 рік	2019 рік
Забрано води з природних джерел, усього	млн. м ³	1218,0	1260,0	1198
у тому числі:				
поверхневої	млн. м ³	1171,0	1214,0	1151
підземної	млн. м ³	46,51	45,78	46,51
морської	млн. м ³	0	0	0
Забрано води з природних джерел у розрахунку на одну особу	м ³	706,82	735,25	699,07
Використано свіжої води, усього	млн. м ³	1226,0	1199,0	1133
у тому числі на потреби:				
господарсько-питні	млн. м ³	65,53	66,28	63,35
виробничі	млн. м ³	1043,0	973,5	911,0
сільськогосподарські	млн. м ³	0,539	0,146	0,059
зрошення	млн. м ³	112,9	153,9	154,1
рибогосподарські	млн. м ³	69,47	56,27	26,81
Використано свіжої води у розрахунку на одну особу	м ³	711,46	699,65	?0
Втрачено води при транспортуванні	млн. м ³	67,93	60,2	61,86
	% до забраної води	5,7	4,8	5,0
Скинуто зворотних вод, усього	млн. м ³	980,1	911,6	843,6
у тому числі:				
у підземні горизонти	млн. м ³	-	-	
у накопичувачі	млн. м ³	1,019	15,57	17,315
на поля фільтрації	млн. м ³	1,019	1,046	0,991
у поверхневій водній об'єкті	млн. м ³	956,1	888,4	819,6
не віднесених до водних об'єктів	млн. м ³	24,03	23,18	23,98
Скинуто зворотних вод у поверхневій водній об'єкті, усього	млн. м ³	956,1	888,4	819,6
з них:				
нормативно очищених, усього	млн. м ³	44,81	45,01	93,36
у тому числі:				
на спорудах біологічного очищення	млн. м ³	43,21	43,28	41,49
на спорудах фізико-хімічного очищення	млн. м ³	0,258	0,040	0,090
на спорудах механічного очищення	млн. м ³	1,337	1,697	51,78
нормативно (умовно) чистих без очищення	млн. м ³	847,1	777,2	714,9
забруднених, усього	млн. м ³	64,17	65,95	11,04
у тому числі:				
недостатньо очищених	млн. м ³	63,78	65,58	11,02
без очищення	млн. м ³	0,384	0,37	0,019
Скинуто зворотних вод у поверхневій водній об'єкті у розрахунку на одну особу	м ³	554,84	518,41	475,62

У 2019 році з підземних джерел забрано 46,51 млн. м³. Для задоволення потреб населення та галузей економіки з підземних водоносних горизонтів у звітному році використано 28,84 млн. м³, що складає 2,4 % від загального забору води по області.

Дані щодо використання води та відведення зворотних вод по галузях економіки за 2019 рік наведені в таблиці 12.

Таблиця 12

Використання води за видами економічної діяльності у 2019 році та двох попередніх

Види економічної діяльності	2017 рік		2018 рік		2019 рік	
	усього, млн. м ³	% економії свіжої води за рахунок оборотної	усього, млн. м ³	% економії свіжої води за рахунок оборотної	усього, млн. м ³	% економії свіжої води за рахунок оборотної
Усього по регіону	1226	94,27	1199	94,25	1133	94,93
За видами економічної діяльності						
у тому числі:						
Електроенергетика	925,4	95,12	853,2	95,07	798,3	95,73
Чорна металургія	93,10	87,05	96,24	88,66	90,29	88,69
Кольорова металургія	2,801	86,03	2,553	87,01	2,371	87,17
Хімічна та нафтохімічна промисловість	0,126	96,35	0,040	97,85	0,040	99,1
Машинобудування та металообробка	6,633	91,96	6,566	91,36	5,568	91,86
Житлове господарство	0,007	-	0,023	-	0,004	-
Комунальне господарство	69,74	-	70,87	-	67,68	-
Сільське господарство	119,6	-	160,8	-	161,0	-
Харчова промисловість	3,074	93,70	3,06	94,0	3,017	93,86
Транспорт	0,515	58,80	0,511	61,5	0,505	62,88
Промисловість будівельних матеріалів	0,354	90,15	0,41	93,22	0,377	93,71

Найбільш водоемкими галузями економіки області є:
 електроенергетика – використано 798,3 млн. м³ води, що складає 70,45 % загального обсягу використаної води;
 сільське господарство (з врахуванням потреби у в зрошенні) – відповідно 161,0 млн. м³ (14,21 %);
 металургія – 92,66 млн. м³ (8,17 %);
 житлово-комунальний сектор – 67,68 млн. м³ (5,97 %);
 машинобудування – 5,56 млн. м³ (0,49 %);
 харчова промисловість – 3,017 млн. м³ (0,26 %).

ЗЕМЕЛЬНІ РЕСУРСИ ТА ҐРУНТИ

Запорізька область розташована в південно-східній частині України. Площа області складає 2718,29 га, що становить 4,5% від території України. За цим показником область посідає 9 місце в країні.

Інформацію щодо структури земельного фонду області наведено у таблиці 13 та на рисунку 8.

Таблиця 13

Структура земельного фонду області

Основні види земель та угідь	2015 рік		2016 рік*		2017 рік*		2018 рік*		2019 рік*	
	усього, тис.га	% до загальної площі території	усього, тис.га	% до загальної площі території	усього, тис.га	% до загальної площі території	усього, тис.га	% до загальної площі території	усього, тис.га	% до загальної площі території
Загальна територія	2718,3	100	2718,3	100	2718,3	100	2718,3	100	2718,3	100
у тому числі:										
1. Сільськогосподарські угіддя, з них:	2241,8	82,5	-	-	-	-	-	-	-	-
рілля	1903,8	70,0	-	-	-	-	-	-	-	-
перелоги	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
багаторічні насадження	38,575	1,4	-	-	-	-	-	-	-	-
сіножаті	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
пасовища	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2. Ліси та інші лісовкриті площі	118,9	4,4	117,2	4,3	117,2	4,3	-	-	-	-
з них:										
вкриті лісовою рослинністю	110,1	4,0	-	-	-	-	-	-	-	-
3. Забудовані землі	95,862	3,5	-	-	-	-	-	-	-	-
4. Відкриті заболочені землі	7,229	0,3	-	-	-	-	-	-	-	-
5. Відкриті землі без рослинного покриву або з незначним рослинним покривом (піски, яри, землі, зайняті зсувами, щебенем, галькою, голими скелями)	23,214	0,9	-	-	-	-	-	-	-	-
6. Інші землі	231,3	8,5	-	-	-	-	-	-	-	-
Усього земель (суша)	2543,3	93,6	-	-	-	-	-	-	-	-
Території, що покриті поверхневими водами	174,9	6,4	-	-	-	-	-	-	-	-

* - з 01.01.2016 наказом Державної служби статистики України від 19.08.2015 № 190 скасовано ведення форм державної статистичної звітності (форми №№ 6-зем, ба-зем, бб-зем, 2-зем). На сьогоднішній день по Україні функція з ведення форм адмінзвітності технічно не реалізована.

Рис.8
Структура

земельного фонду області

Ґрунт є основним, самостійним компонентом природного середовища та біосфери загалом, обмежений, незамінний і важковідновлюваний природний ресурс, який виконує важливі функції: продуктивні (виробництво біомаси, продовольства), екологічні (біоекологічні, біоенергетичні, біогеохімічні, гідрологічні, газово-атмосферні та ін.), соціальні та інформаційні.

Ґрунти регулюють якість поверхневих і підземних вод, склад атмосферного повітря, є середовищем перебування більшості живих організмів на поверхні суші, забезпечують сприятливе середовище для людини, є основним джерелом виробництва сільськогосподарської продукції.

Основний фонд ґрунтового покриття Запорізької області складають чорноземи звичайні різної глибини гумусового шару та механічного складу від легкосуглинкових до легкоглинистих. Найбільшу питому вагу займають сільськогосподарські угіддя – 82,5 %, що свідчить про високий рівень сільськогосподарського освоєння земель і про значний агроресурсний потенціал області, однак це залишається і головною причиною забруднення ґрунтів в результаті наднормативного внесення хімікатів та мінеральних добрив.

Ключовими показниками при визначенні родючості ґрунту є поживні речовини та кислотність ґрунту. До поживних речовин відносять основні біогенні елементи (азот, фосфор, калій) та гумус ґрунту. Гумус виступає як джерело азоту та інших елементів, пріоритетних і необхідних для рослин та мікроорганізмів, це важливий фактор продуктивності та родючості ґрунтів.

Агрохімічна паспортизація для земель сільськогосподарського призначення за вмістом гумусу, азоту, фосфору та калію проведена Запорізькою філією ДУ «Держґрунтохорона» у Василівському, Вільнянському, Запорізькому, Розівському районах Запорізької області. Характеристика ґрунтів за результатами агрохімічної паспортизації наведена у таблицях 14 - 18.

Таблиця 14

Характеристика ґрунтів за вмістом гумусу

Площа ґрунтів, %						Середньозважений показник, %
дуже низький < 1,1	низький 1,1-2,0	середній 2,1-3,0	підвищений 3,1-4,0	високий 4,1-5,0	дуже високий > 5,0	
1	2	3	4	5	6	7
-	-	22.5	28.0	36.0	3.8	3.84

Таблиця 15

Характеристика ґрунтів за вмістом азоту, що легко гідролізується

Площа ґрунтів, %				Середньозважений показник, мг/кг ґрунту (Корнфілд)
дуже низький < 100	низький 101,0-150,0	середній 151,0-200,0	підвищений > 200	
1	2	3	4	5
-	53.9	36.4	-	95.7

Таблиця 16

Характеристика ґрунтів за вмістом азоту за нітрифікаційною здатністю

Площа ґрунтів, %						Середньозважений показник, мг/кг ґрунту
дуже низький < 5	низький 5-8	середній 9-15	підвищений 16-30	високий 31-60	дуже високий > 60	
1	2	3	4	5	6	7
-	-	-	-	-	-	-

Таблиця 17

Характеристика ґрунтів за вмістом рухомих сполук фосфору

Площа ґрунтів, %						Середньозважений показник, мг/кг ґрунту (Чиріков)
дуже низький < 20	низький 21-50	середній 51-100	підвищений 101-150	високий 151-200	дуже високий > 200	
1	2	3	4	5	6	7
-	0.1	29.5	43.0	12.2	5.5	121.5

Таблиця 18

Характеристика ґрунтів за вмістом рухомих сполук калію

Площа ґрунтів, %						Середньозважений показник, мг/кг ґрунту (Чиріков)
дуже низький ≤ 20	низький 21-40	середній 41-80	підвищений 81-120	високий 121-180	дуже високий > 180	
1	2	3	4	5	6	7
-	-	-	2.9	59.4	28.0	167.3

Проблема збереження ґрунтового покриву та родючості ґрунтів набула загрозливих масштабів. В зв'язку з цим проводиться моніторинг земель з метою оцінки ефективності родючості ґрунту, прогнозування та оброблення інформації про сучасний стан ґрунтів, розроблення обґрунтованих рекомендацій щодо запобігання негативним змінам стану ґрунтів.

БІОРІЗНОМАНІТТЯ

Біологічне різноманіття є національним багатством України, яке забезпечує екосистемні та біосферні рівні живих організмів, їх угруповань, а також формує середовище життєдіяльності людини. Збереження біорізноманіття на видовому рівні означає збереження окремих видів у природних умовах їх існування.

Запорізька область відноситься до найбільш антропогенно-змінених регіонів країни. Не дивлячись на зростання площ природно-заповідного фонду, його частка в загальній площі території області, різноманіття видів природних ландшафтів і рослинних угруповань, територіальна структура природоохоронних територій не в повній мірі відповідають міжнародним стандартам та стратегії планування території. Внаслідок надмірної розораності ґрунтів, в області значно погіршилися умови забезпечення територіальної єдності ділянок з природними ландшафтами, що ускладнює, а інколи й унеможливує просторові процеси біологічного обміну на ценотичному та генетичному рівнях, притаманні живій природі.

Потужний промисловий і сільськогосподарський потенціал, з одного боку, сприяв прогресу області, а з іншого – запустив процеси регресу і навіть деградації природних екосистем.

В даних умовах невідкладним є відновлення екологічного балансу регіону та забезпечення оптимального рівня життєдіяльності населення в регіоні.

Змінити ситуацію на краще можливо шляхом збереження цінних і типових для нашого регіону компонентів ландшафтного та біологічного різноманіття, земель з малозміненими природними ландшафтами, головним чином, природних для нашого регіону степових екосистем, забезпеченням необхідних умов для відновлення їх ключових компонентів, достатнім простором природних середовищ та взаємодії між природними екосистемами. Збереження місць оселення та зростання цінних видів тваринного і рослинного світу, генетичного фонду, шляхів міграції тварин і рослин має забезпечити поєднання територій та об'єктів природно-заповідного фонду у єдину територіальну схему – регіональну екологічну мережу (фрагмент національної екологічної мережі), яка інтегруватиметься в загальнодержавну та всеєвропейську.

За станом на 01.01.2020 визначено та встановлено у природі (на місцевості) межі 128 об'єктів ПЗФ місцевого значення площею 10 795,655 га, що становить 57,65 % від їх загальної площі, та 18 територій ПЗФ загальнодержавного значення площею 44638,2 га, що становить 30,26 % від їх загальної площі.

Межі заповідних територій, які передані під охорону державним лісогосподарським підприємствам, встановлені відповідно до матеріалів лісовпорядкування.

У 2019 році встановлено межі 8 об'єктів ПЗФ місцевого значення.

Таблиця 19

*Структура та динаміка природоохоронних об'єктів за роками
(загальнодержавного та місцевого значення)*

Категорії територій та об'єктів ПЗФ	На 01.01.2018		На 01.01.2019		На 01.01.2020	
	кількість, од.	площа, га	кількість, од.	площа, га	кількість, од.	площа, га
Природні заповідники	1	100	1	100	1	100
Біосферні заповідники	-	-	-	-	-	-
Національні природні парки	2	94882,92	2	94882,92	2	94882,92
Регіональні ландшафтні парки	1	1025	1	1025	1	1025
Заказники загальнодержавного значення	12	38998,1	12	38998,1	13	52113,1
Заказники місцевого значення	226	16646,6824	226	16658,7824	226	16658,7824
Пам'ятки природи загальнодержавного значення	7	412	7	412	7	412
Пам'ятки природи місцевого значення	77	580,415	77	580,415	77	580,415
Заповідні урочища	2	95	2	95	2	95
Ботанічні сади загальнодержавного значення	-	-	-	-	-	-
Ботанічні сади місцевого значення	-	-	-	-	-	-
Дендрологічні парки загальнодержавного значення	-	-	-	-	-	-
Дендрологічні парки місцевого значення	1	7,5	1	7,5	1	7,5
Зоологічні парки загальнодержавного значення	-	-	-	-	-	-
Зоологічні парки місцевого значення	1	290	1	290	1	290
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення	1	31	1	31	1	31
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення	16	167,7259	16	167,7259	16	167,7259
РАЗОМ	347	153236,3433	347	153248,5433	348	166363,5433
Фактична площа ПЗФ *	-	125056,3433	-	125068,4433	-	138183,4433
% фактичної площі ПЗФ від площі адміністративно-територіальних одиниць	-	4,6	-	4,6	-	5,08

* - сумарна площа територій та об'єктів ПЗФ без урахування площі тих об'єктів ПЗФ, що входять до складу територій інших об'єктів ПЗФ.

Таблиця 20

Структура природно-заповідного фонду області станом на 01.01.2020

Категорії об'єктів ПЗФ	Об'єкти ПЗФ									% площі окремих категорій до загальної площі ПЗФ
	загальнодержавного значення			місцевого значення			разом			
	кільк., од.	площа, га		кільк., од.	площа, га		кільк., од.	площа, га		
		усього	у т.ч. надана в постійне користування		усього	у т.ч. надана в постійне користування		усього	у т.ч. надана в постійне користування	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Природні заповідники	1	100	-	-	-	-	1	100	-	0,065
Біосферні заповідники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Національні природні парки	2	94882,92	9274	-	-	-	2	94882,92	9274	61,954
Регіональні ландшафтні парки	-	-	-	1	1025	-	1	1025	-	0,669
Заказники, усього	12	38998,1	X	226	16646,6824	X	238	55644,7824	X	36,377
у тому числі:										
ландшафтні	7	16895,1	X	74	11479,4824	X	81	28374,5824	X	18,563
лісові	1	370	X	3	245	X	4	615	X	0,402
ботанічні	-	-	X	100	3357,8	X	100	3357,8	X	2,192
загальнозоологічні	1	950	X	4	211,6	X	5	1161,6	X	0,759
орнітологічні	1	400	X	2	417	X	3	817	X	0,533
ентомологічні	-	-	X	43	947,9	X	43	947,9	X	0,619
іхтіологічні	-	-	X	-	-	X	-	-	X	-
гідрологічні	2	32115	X	-	-	X	1	32115	X	21,767

Категорії об'єктів ПЗФ	Об'єкти ПЗФ									% площі окремих категорій до загальної площі ПЗФ
	загальнодержавного значення			місцевого значення			разом			
	кільк., од.	площа, га		кільк., од.	площа, га		кільк., од.	площа, га		
		усього	у т.ч. надана в постійне користування		усього	у т.ч. надана в постійне користування		усього	у т.ч. надана в постійне користування	
загальногеологічні	1	1383	X	-	-	X	1	1383	X	0,903
палеонтологічні	-	-	X	-	-	X	-	-	X	-
карстово-спелеологічні	-	-	X	-	-	X	-	-	X	-
Пам'ятки природи, усього	7	412	X	77	580,415	X	84	992,415	X	0,548
у тому числі:										
комплексні	2	310	X	20	324	X	22	634	X	0,314
ботанічні	3	72	X	46	184,295	X	49	256,295	X	0,168
палеонтологічні	-	-	X	-	-	X	-	-	X	-
гідрологічні	-	-	X	1	13,82	X	1	13,82	X	0,009
геологічні	2	30	X	10	58,3	X	12	88,3	X	0,057
Заповідні урочища	-	-	X	2	95	X	2	95	X	0,062
Ботанічні сади	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Дендрологічні парки	-	-	-	1	7,5	-	1	7,5	-	0,005
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва	1	31	31	16	167,7259	-	17	198,7259	31	0,13
Зоологічні парки	-	-	-	1	290	238	1	290	238	0,19
РАЗОМ	24	147539,02	9305	324	18824,4233	238	347	166363,5433	9543	100

ПЛАН
зі створення і розширення територій та об'єктів природно-заповідного фонду Запорізької області
на 2021-2024 роки

Таблиця 21

№	Назва об'єкта	Орієнтовна площа, га	Місце розташування	Наявність клопотання та стан схвалення (ким і коли подано та схвалено)	Наявність проєкту створення (ким і коли затверджено)	Перелік землевласників та землекористувачів ділянок із зазначенням площі	Наявність погодження землевласників та землекористувачів	Орієнтовна дата прийняття рішення обласними радами	Відповідальні виконавці
Загальнодержавного значення									
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Місцевого значення									
1.	Ландшафтний заказник Балка Бірюча	13	Територія Комиш-Зорянської селищної ради Більмацького району Запорізької області за межами села Білоцерківка	Клопотання Більмацької райдержадміністрації від 11 серпня 2017 року № 01-16/0793; схвалення клопотання Департаментом екології та природних ресурсів ЗОДА від 29.08.2017 № 604/02.1-16/03.3	В стадії розробки	Комиш-Зорянська селищна рада Більмацького району Запорізької області	Рішення Комиш-Зорянської селищної ради від 11 липня 2017 року № 21	2021	Департамент агропромислового розвитку та захисту довкілля облдержадміністрації

2.	Ландшафтний заказник Балка Пятівська	24	Смілівська сільська рада Більмацького району Запорізької області	Клопотання Більмацької райдержадміністрації від 11 серпня 2017 року № 01-16/0793; схвалення клопотання Департаментом екології та природних ресурсів ЗОДА від 29.08.2017 № 604/02.1-16/03.3	В стадії розробки	Смілівська сільська рада Більмацького району Запорізької області	Рішення Смілівської сільської ради Більмацького району Запорізької області від 20 квітня 2017 року № 04	2022	Департамент агропромислового розвитку та захисту довкілля облдержадміністрації
3.	Ландшафтний заказник Балка Петровська	50	Територія Вершинської сільської ради Більмацького району Запорізької області	Клопотання Більмацької райдержадміністрації від 11 серпня 2017 року № 01-16/0793; схвалення клопотання Департаментом екології та природних ресурсів ЗОДА від 29.08.2017 № 604/02.1-16/03.3	В стадії розробки	Вершинська сільська рада Більмацького району Запорізької області	Рішення Вершинської сільської ради Більмацького району Запорізької області від 20 квітня 2017 року № 04	2023	Департамент агропромислового розвитку та захисту довкілля облдержадміністрації
4.	Ботанічна пам'ятка природи Балка Каратиш перший	14,5	Азовська сільська рада Роівського району Запорізької області	Пропозиція Розівської районної державної адміністрації Запорізької області	В стадії розробки	Державна власність	—	2024	Департамент агропромислового розвитку та захисту довкілля облдержадміністрації

ВІДХОДИ

На території області зосереджена значна кількість підприємств важкої промисловості та підприємств з виробництва та розподілення електроенергії, газу, тепла, води. Також в області зосереджені хімічні, машинобудівні підприємства та підприємства гірничодобувного комплексу.

Виробнича діяльність підприємств пов'язана з утворенням відходів I–IV класів небезпеки. За попередніми даними Головного управління статистики у Запорізькій області, протягом 2019 року у Запорізькій області утворилося 5404,1 тис. т відходів, що на 2,07 % більше, ніж у 2018 році, у т. ч. утворення відходів I–III класів небезпеки – 16,4 тис. т (на 11,58 % менше) (табл.22).

Таблиця 22

Утворення відходів I–IV класів небезпеки, тис.тонн

Показник	2017 рік	2018 рік	2019 рік (попередні дані)
Утворено відходів I–IV класів небезпеки	5129,4	5294,5	5404,1
у тому числі: відходи I–III класів небезпеки	17,5	18,3	16,4

Таблиця 23

Поводження з відходами за окремими регіонами у 2019 році

Регіони	Обсяг утилізованих відходів, тис. т			Обсяг видалених відходів у спеціально відведених місцях та об'єкти, тис. т		
	усього	у тому числі		усього	у тому числі	
		I–III класів небезпеки	IV класу небезпеки		I–III класів небезпеки	IV класу небезпеки
Україна	108024,1	252,1	107772,0	238997,2	93,3	238903,9
Дніпропетровська	90474,5	16,4	90458,1	107315,8	6,6	107309,2
Донецька	5407,2	84,5	5322,7	18888,5	19,1	18869,4
Запорізька	3788,4	11,8	3776,6	1299,6	10,9	1288,7
Івано-Франківська	870,2	3,6	866,6	1759,6	–	1759,6
Львівська	327,7	0,2	327,5	1200,5	–	1200,5
Харківська	194,2	6,2	188,0	957,7	1,0	956,7

Найбільшу частку утворення відходів I–IV класів небезпеки за категоріями матеріалів у 2019 році складають:

осад промислових стоків – 617,8 тис.т;

відходи чорних металів – 38,9 тис.т;

відходи тваринного походження та змішані харчові відходи – 43,2 тис.т;

відходи рослинного походження – 76,8 тис.т;

тваринні екскременти, сеча та гній – 68,9 тис.т;

побутові та подібні відходи – 399,7 тис.т;

мінеральні відходи будівництва та знесення об'єктів, у т.ч. змішані будівельні відходи – 294,0 тис.т;

інші мінеральні відходи – 621,9 тис.т;

відходи згоряння – 3156,5 тис.т.

Протягом 2019 року утилізовано 3788,4 тис.т відходів та видалено у спеціально відведені місця чи об'єкти 1299,6 тис. т відходів (табл. 24).

Таблиця 24

Утворення та поводження з відходами I-IV класів небезпеки за категоріями матеріалів у 2019 році, тис.тонн (попередні дані)

Відходи	Утворено	Утилізовано	Спалено	у т.ч. з метою		Видалено у спеціально відведені місця чи об'єкти
				Отримання енергії	Теплового перероблення	
1	2	3	4	5	6	7
Усього	5404,1	3788,4	48,4	45,8	2,6	1299,6
Відходи кислот, лугів чи солей	1,7	0,0	0,2	0,2	–	0,2
Відпрацьовані оливи	1,8	9,9	0,1	0,1	–	–
Хімічні відходи	17,3	0,2	0,4	0,4	–	16,9
Осад промислових стоків	617,8	1,4	0,0	0,0	–	6,2
Шлами та рідкі відходи очисних споруд	20,7	0,7	0,0	0,0	–	19,5
Відходи від медичної допомоги та біологічні	0,2	0,0	–	–	–	–
Відходи чорних металів	38,9	0,2	–	–	–	0,1
Відходи кольорових металів	2,7	0,0	–	–	–	0,0
Змішані відходи чорних та кольорових металів	0,1	–	–	–	–	–
Скляні відходи	0,5	0,2	–	–	–	0,0
Паперові та картонні відходи	1,7	0,0	0,0	0,0	0,0	–
Гумові відходи	0,4	0,0	–	–	–	–
Пластикові відходи	2,7	0,2	0,0	0,0	–	–
Деревні відходи	7,9	0,3	1,1	1,1	–	0,1
Текстильні відходи	0,5	0,2	0,0	0,0	–	0,0
Непридатне обладнання	0,1	0,7	0,0	0,0	0,0	–
Відходи акумуляторів та батарей	0,2	0,0	–	–	–	–
Відходи тваринного походження та змішані харчові відходи	43,2	0,2	2,5	0,0	2,5	–
Відходи рослинного походження	76,8	1,2	43,9	43,9	–	–
Тваринні екскременти, сеча та гній	68,9	68,8	–	–	–	–
Побутові та подібні відходи	399,7	–	0,1	–	0,1	402,3
Змішані та недиференційовані матеріали	12,2	0,5	0,1	0,1	–	10,4
Звичайний осад	4,8	–	–	–	–	4,4

1	2	3	4	5	6	7
Мінеральні відходи будівництва та знесення об'єктів, у т.ч. змішані будівельні відходи	294,0	84,0	0,0	0,0	–	233,1
Інші мінеральні відходи	621,9	819,7	0,0	0,0	–	14,6
Відходи згоряння	3156,5	2800,0	–	–	–	582,2
Затверділі, стабілізовані або засклянілі відходи; мінеральні відходи, що утворюються після переробки	10,9	–	–	–	–	9,6

Недостатнє ресурсовикористання та енергетично-сировинна спеціалізація економіки регіону в цілому сприяють значному утворенню і накопиченню відходів виробництва і споживання (табл. 25).

Таблиця 25

*Основні показники поводження з відходами
I–IV класів небезпеки, тис.тонн*

№ з/п	Показники	2017 рік	2018 рік	2019 рік (попередні дані)
1	Утворено	5129,4	5294,5	5404,1
2	Одержано від інших підприємств	-	-	-
3	Спалено	57,2	52,4	48,4
3.1	у тому числі з метою отримання енергії	56,0	51,5	45,8
4	Використано (утилізовано)	2705,5	3325,8	3788,4
5	Направлено в сховища організованого складування (поховання)	1946,6	1568,1	1299,6
6	Наявність на кінець звітного року у сховищах організованого складування та на території підприємств	165347,9	164839,9	175089,5

На сьогодні в області є проблема поводження з твердими побутовими відходами, виникнення і ліквідація несанкціонованих звалищ відходів.

Роботу з підтримання санітарного стану території, організації збору побутових відходів, виявлення та ліквідації стихійних звалищ проводять комунальні та приватні підприємства, сільські та селищні ради, об'єднані територіальні громади із залученням суб'єктів підприємницької діяльності, що провадять господарську діяльність на підпорядкованій території (табл.26).

Таблиця 26

Інформація про кількість місць видалення відходів

станом на 01.01.2020

№ з/п	Назва території	Місця видалення відходів (не паспортизовані)	Місця видалення відходів (паспортизовані)
1	м. Запоріжжя	-	16
2	м. Бердянськ	-	5
3	м. Мелітополь	-	3
4	м. Енергодар	-	9
5	м. Токмак	1	1
6	Бердянський район	-	10
7	Більмацький район	15	-

8	Василівський район	-	3
9	Великобілозерський район	1	-
10	Веселівський район	1	-
11	Вільнянський район	-	1
12	Гуляйпільський район	-	1
13	Запорізький район	-	5
14	Кам'янсько-Дніпровський район	1	-
15	Мелітопольський район	-	-
16	Михайлівський район	1	-
17	Новомиколаївський район	13	-
18	Оріхівський район	3	-
19	Пологівський район	-	23
20	Приазовський район	6	1
21	Приморський район	1	16
22	Розівський район	1	-
23	Токмацький район	1	-
24	Чернігівський район	15	1
25	Якимівський район	-	4
	Усього	60	99

Однією з проблем області є безхазяйні, непридатні до використання та заборонені до застосування хімічні засоби захисту рослин (ХЗЗР). При проведенні реформування колективних сільськогосподарських підприємств органами місцевого самоврядування недостатньо приділялось уваги питанню поводження з ХЗЗР, що призвело до втрати їх власника, особливо при розпаюванні господарств і зміні власності на землю, що ускладнює процедуру поводження з безхазяйними ХЗЗР.

На підставі розпорядження голови облдержадміністрації від 11.09.2017 № 474 «Про поводження з безхазяйними, забороненими і непридатними до використання у сільському господарстві хімічними засобами захисту рослин», зі змінами, райдержадміністраціями Запорізької області проведено інвентаризацію ХЗЗР. За результатами узагальнення даних районних інвентаризаційних комісій загальна кількість непридатних до використання ХЗЗР у Запорізькій області становить 252,714 тон, у тому числі безхазяйних – 202,596 тон (табл. 27).

Таблиця 27

Поводження з непридатними пестицидами

Назва території	Кількість, тонн	Кількість складів	Стан складських приміщень (одиниць)		
			Добрий	Задовільний	Незадовільний
1	2	3	4	4	6
м. Запоріжжя	-	-	-	-	-
м. Бердянськ	-	-	-	-	-
м. Мелітополь	-	-	-	-	-
м. Енергодар	-	-	-	-	-
м. Токмак	-	-	-	-	-
Бердянський район	10,860	4	1	1	2
Більмацький район	-	-	-	-	-
Василівський район	1,430	1	-	-	1
Великобілозерський район	33,76	3	-	-	3

Веселівський район	2,8	2	-	-	2
Вільнянський район	2,8	2	-	-	2
Гуляйпільський район	7,056	2	-	2	-
Запорізький район	-	-	-	-	-
Кам'янсько-Дніпровський район	5,0	1	-	-	1
Мелітопольський район	3,235	4	-	2	2
Михайлівський район	0,5	1	-	-	1
Новомиколаївський район	-	-	-	-	-
Оріхівський район	-	-	-	-	-
Пологівський район	150,415	7	-	1	6
Приазовський район	14,3	10	-	2	8
Приморський район	16,992	8	-	-	8
Розівський район	-	-	-	-	-
Токмацький район	-	-	-	-	-
Чернігівський район	1,210	1	-	-	1
Якимівський район	2,356	3	2	-	1
ВСЬОГО	252,714	49	3	8	38

Демографічна ситуація та стан здоров'я населення

Висока концентрація найбільш екологічно-небезпечних галузей промисловості на території регіону обумовлює віднесення Запорізької області до одного із найбільш техногенно навантажених регіонів України, що в свою чергу віддзеркалюється на демографічних показниках.

Демографічна ситуація в області, як і в цілому по Україні, має регресивний характер (табл. 28). Так, чисельність наявного населення області за 2019 рік зменшилася на 18,4 тис. осіб на 01.01.2020 склала 1687,4 тис. осіб, що пояснюється, у першу чергу, природним скороченням населення на 16,3 тис. осіб (народилося 11,5 тис. осіб, померло 27,8 тис. осіб).

Таблиця 28

Демографічна ситуація за окремими регіонами у 2019 році, тис. осіб

Регіон	Чисельність населення на 01.01.2020	Кількість живонароджень	Кількість смертей	Природний приріст, скорочення (-)
Україна	41902,4	308,8	581,1	-272,3
Дніпропетровська	3176,6	22,5	50,9	-28,4
Донецька	4131,8	14,7	41,1	-26,4
Запорізька	1687,4	11,5	27,8	-16,3
Івано-Франківська	1368,1	12,1	17,6	-5,4
Львівська	251,2	21,8	32,8	-11,0
Харківська	2658,5	18,0	40,6	-22,6

Рівень смертності населення у 2019 році склав 16,4 осіб на 1000 жителів (по Україні – 14,7), що у 2,4 рази (у 1,8 рази) перевищує показник народжуваності – 6,8 на 1000 жителів (8,1).

Основна частка смертей припадає на захворювання системи кровообігу – 62,9 % (по Україні – 67,0 %) від загальної кількості (у тому числі ішемічна хвороба серця – 56,5 % (68,9 %), цереброваскулярні хвороби – 28,5 % (19,6 %)), а також новоутворення – 16,1 % (13,5 %).

За рахунок високого загального коефіцієнта смертності та низького загального коефіцієнта народжуваності показник природного руху по області є від'ємним та складає «мінус» 9,6 на 1000 осіб наявного населення, що перевищує середній показник по Україні («мінус» 6,6).

III. Основні екологічні проблеми Запорізької області

Запорізька область відноситься до найбільш техногенно-навантажених регіонів України. В області зосереджені практично всі основні галузі промисловості, серед яких провідне місце займають електроенергетика, металургія, машинобудування, металообробка та хімія. Основу промисловості регіону складають металургійний та енергетичний комплекси.

Розгалужена структура промислових виробництв, що потребує значних затрат енергії та природних ресурсів, в комплексі з застарілим обладнанням, яке в більшості випадків, не підлягає модернізації – основна причина забруднення довкілля Запорізької області.

Найгострішими проблемами в області є тривале забруднення поверхневих та підземних вод, повітря та земель внаслідок господарської діяльності, накопичення у великих обсягах промислових та побутових відходів.

1) Забруднення атмосферного повітря викидами забруднюючих речовин від промислових підприємств та автотранспорту

Наявність в Запорізькій області та м. Запоріжжя потужного промислового потенціалу призводить до значних обсягів викидів у атмосферне повітря. Крім того, більшість промислових підприємств використовують ресурсо- та енергомісткі технології, які впроваджувались у промисловості найбільш дешевшим способом – за відсутності механізмів охорони довкілля. Ситуація загострюється кліматичними особливостями регіону та існуючою забудовою міста Запоріжжя.

Основними проблемами забруднення атмосферного повітря області там. Запоріжжя продовжують залишатися:

застарілі технології та устаткування, на базі яких функціонують підприємства, і які вже не в змозі забезпечити дотримання встановлених законодавством нормативів граничнодопустимих викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря;

значна частка газоочисного обладнання, яке експлуатується на підприємствах, морально і фізично застаріла. Ступінь амортизаційного зношення складає від 54 до 80%. Газоочисне обладнання підприємств уловлює в

основному тільки пил, у той час як найбільш шкідливі з'єднання (окисли азоту й вуглецю, фенол, сірчисті та фтористі сполуки й ін.) викидаються без очищення; великі обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від неорганізованих джерел, які сприяють значній загазованості житлових районів.

2) *Забруднення водних об'єктів скидами забруднюючих речовин із зворотними водами промислових підприємств, підприємств житлово-комунального господарства*

Сучасний стан поверхневих водних об'єктів області формується під антропогенним впливом суб'єктів господарювання. Найбільшими забруднювачами водних об'єктів області є підприємства чорної і кольорової металургії та житлово-комунального господарства.

Обсяги скиду забруднених зворотних вод залежить від обсягів виробництва основними підприємствами-забруднювачами водних об'єктів, в першу чергу, ВП «Запорізькою ТЕС» ПАТ «ДТЕК Дніпроенерго» та ПАТ «Запорізький металургійний комбінат «Запоріжсталь».

Причиною неякісного очищення стічних вод на очисних спорудах підприємств житлово-комунального господарства є застарілі технології, фізична і моральна зношеність обладнання і споруд, несвоєчасне проведення поточних і капітальних ремонтів, відсутність коштів для оновлення, розширення та підтримання в належному стані очисних споруд.

Залишаються актуальними питання впровадження заходів більш ефективного використання водооборотних циклів. Проблеми з очисткою стічних вод існують майже у всіх населених пунктах області, окрім міст Запоріжжя, Вільнянськ, Токмак, Гуляйполе та смт Новомиколаївка.

Небезпечне екологічне становище склалося в рекреаційній зоні на побережжі Азовського моря в сел. Кирилівка, де за відсутності централізованих систем водопостачання, каналізування і очистки стічних вод функціонують близько 500 закладів відпочинку і оздоровлення. Стічні води накопичуються у вигрібах з наступним вивозом автотранспортом на полігон рідких побутових відходів. Це створює постійну загрозу забруднення Азовського моря, Утлюцького та Молочного лиманів і ґрунтових вод неочищеними господарсько-побутовими стічними водами.

Зволікання з введенням в дію систем централізованого водопостачання, каналізації та очистки стоків в умовах високого скупчення людей разом з негативними екологічними наслідками може надзвичайно ускладнити і санітарно-епідеміологічну ситуацію на даній та сусідніх ділянках узбережжя Азовського моря, у тому числі Приазовського національного природного парку.

3) *Порушення гідрологічного та гідрохімічного режиму малих річок регіону*

В області нараховується 136 малих та середніх річок і балок довжиною більше 10 км. І хоча їх доля в загальних водних ресурсах області складає близько 1%, вони відіграють важливу роль у формуванні загального екологічного стану території.

Сучасний екологічний стан малих та середніх річок області, виходячи з результатів проведеної паспортизації, оцінюється за більшістю показників як незадовільний і в останні роки залишається на незмінному рівні. Головною причиною такого становища є наднормове антропогенне навантаження на екологічні системи малих річок, які дуже відчутно реагують на будь-яке втручання. За виключенням міст Запоріжжя, Бердянськ, Василівка, Енергодар, Кам'янка-Дніпровська, скидання господарсько-побутових стічних вод населених пунктів області здійснюється в малі та середні річки.

Найбільш суттєвими чинниками, що визначають екологічний стан малих річок, є:

скидання в малі та середні річки забруднених та недостатньо очищених зворотних вод через неефективну роботу очисних споруд або взагалі їх відсутність, особливо в житлово-комунальному господарстві (м. Орхів, смт. Якимівка, м. Дніпрорудне й інші);

змив забруднюючих речовин з урбанізованих територій безпосередньо в малі річки. Ця проблема особливо актуальна для великих населених пунктів (міста Запоріжжя, Мелітополь, Пологи, Орхів й інші);

малі річки приймають дренажні води при захисті зрошуваних сільськогосподарських угідь, населених пунктів від підтоплення, з якими до водних об'єктів вимиваються мінеральні солі, фосфати, органічні речовини, мінеральні добрива, пестициди і гербіциди;

висока розораність басейнів річок (від 63% до 94% їх площі, а в середньому 75%) на фоні дуже низької залісненості (3–5%) сприяє інтенсивному розвитку процесів ерозії на 40–60% території області. Продукти ерозії, відкладаючись в руслах річок, призводять до їх замулення. Результати проведеної паспортизації частини рік області показали, що потужність мулових відкладень в руслах річок на 60–80% їх довжини перевищує 0,3 м, а в деяких місцях сягає 1–2 м;

порушення режиму господарської діяльності в межах прибережних захисних смуг і водоохоронних зон;

надмірна зарегульованість річок ставками і водосховищами (коефіцієнт зарегульованості становить 0,51–1,79). Значну кількість ставків створено без проектів, тому періодично їх греблі розмиваються, замулюючи русла та створюючи небезпечні ситуації при русі хвилі прориву вниз по течії;

порушення правил експлуатації водозаборів і штучних водойм, в результаті чого не гарантується збереження санітарного мінімуму витрат води на нижче розташованих ділянках річок.

Покращення стану малих річок потребує системного цілеспрямованого підходу, зокрема встановлення всіх потенційних джерел забруднення, їх ліквідація, розчищення малих річок по всій довжині.

4) Підтоплення земель і населених пунктів регіону

Не дивлячись на те, що Запорізька область знаходиться в зоні недостатнього зволоження, процеси підтоплення набули широкого розповсюдження і суттєво впливають на екологічний стан території та умови життєдіяльності людей. Вплив процесів підтоплення на загальний екологічний стан території області

залишається відчутним. Суттєву роль в їх розвитку відіграє і господарська діяльність. Більшість зрошувальних і дренажних систем в результаті реформування аграрного сектору економіки передані на баланс сільськогосподарських підприємств і сільських громад, які через брак коштів у місцевих бюджетах та відсутність кваліфікованих кадрів не в змозі забезпечити виконання всіх технічних вимог до їх експлуатації.

Підвищення рівня ґрунтових вод на урбанізованих територіях міст та селищ відбувається, головним чином, за рахунок надмірного техногенного навантаження, а природні фактори лише підсилюють цей вплив. Розвитку процесів підтоплення сприяє порушення правил планування та забудови території, що мають забезпечити своєчасний водовідвід, стан водопровідних та каналізаційних мереж.

Через замулення, особливо на території населених пунктів, русла малих річок значно знизили свою дренажну спроможність. Викликає також занепокоєння стан гідротехнічних споруд і гребель, водопропускних труб і мостів на автодорогах тощо.

В межах Кам'янсько-Дніпровського району Запорізької області існує постійна загроза підтоплення населених пунктів цього району через незадовільну роботу гідротехнічних споруд, призначених для захисту від підтоплення сільських населених пунктів і сільськогосподарських угідь Кам'янсько-Дніпровського району Запорізької області (Кам'янського Поду).

5) Поводженням з відходами

В зв'язку з тим, що область відноситься до регіонів, де зосереджена значна кількість підприємств важкої промисловості, дуже гострою залишається екологічна ситуація у сфері поводження з побутовими та промисловими відходами, насамперед через великі обсяги їх утворення, розміщення та накопичення впродовж тривалого часу.

Масштабність ресурсного використання і енергетично-сировинної спеціалізації економіки регіону в цілому сприяють значному утворенню і накопиченню відходів виробництва і споживання. Так, Запорізька область замикає п'ятірку регіонів з найбільшим показником утворення відходів I–IV класів небезпеки (у 2018 році – 5294,4 тис. тонн, або 1,5 % від загальної кількості по Україні).

На сьогодні в області особливо гостро постає проблема поводження з твердими побутовими відходами, виникнення і ліквідації несанкціонованих звалищ відходів.

Традиційна технологія управління побутовими відходами застаріла та не відповідає сучасним вимогам. Альтернативою є будівництво сміттесортувальних та сміттєпереробних комплексів, що потребує значних інвестицій як за рахунок залучення бюджетних коштів, так і залучення інвесторів.

Важливим в області залишається питання безпечного поводження з безхазяйними, забороненими і непридатними до використання в сільському господарстві хімічними засобами захисту рослин (далі – ХЗЗР), які не можна використовувати за прямим призначенням внаслідок втрати корисних

властивостей, закінчення терміну придатності, заборони до застосування, втратою паспортних даних, маркування (етикетки) чи неконтрольованого змішування.

б) Проблеми природно-заповідного фонду

Природні території, сприятливі для відтворення дикої фауни і флори, є території природно-заповідного фонду, загальна площа яких в Запорізькій області складає 138,183 тис. га, що становить 5,08 % від загальної території області.

У регіоні великий відсоток територій, які використовуються в сільському господарстві. Внаслідок цього, процес пошуку та створення нових та розширення існуючих територій природно-заповідного фонду ускладнено.

Обмеження, які передбачені на заповідних територіях, ускладнюють процес надання погоджень щодо створення нових або розширення існуючих заповідних територій.

IV.Зобов'язанняуферіохоронидовкілля

Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища» (№ 1264-ХІІ від 26.06.91) визначено (ст. 204), що до компетенції обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій у сфері охорони навколишнього природного середовища належить:

а) забезпечення реалізації державної політики у сфері заповідної справи, формування, збереження та використання екологічної мережі, здійснення управління та регулювання у сфері охорони і використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду України на відповідній території;

б) участь у проведенні моніторингу стану навколишнього природного середовища;

в) участь у розробленні стандартів щодо регулювання використання природних ресурсів і охорони навколишнього природного середовища від забруднення та інших шкідливих впливів;

г) реалізація повноважень у сфері оцінки впливу на довкілля відповідно до законодавства про оцінку впливу на довкілля;

г) затвердження за поданням центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища, для підприємств, установ і організацій лімітів використання природних ресурсів (крім природних ресурсів загальнодержавного значення), скидів забруднюючих речовин у навколишнє природне середовище (крім скидів, що призводять до забруднення природних ресурсів загальнодержавного значення, навколишнього природного середовища за межами відповідної території);

д) видача дозволів на здійснення операцій у сфері поводження з відходами, викиди шкідливих речовин у навколишнє природне середовище, спеціальне використання природних ресурсів відповідно до законодавства;

д-1) реалізація повноважень у сфері стратегічної екологічної оцінки

відповідно до законодавства про стратегічну екологічну оцінку;

е) вирішення інших питань у сфері охорони навколишнього природного середовища відповідно до закону.

Засади екологічної політики України визначені Законом України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» (№ 2697-VIII від 28.02.2019). Закон передбачає інтегрування екологічних вимог під час розроблення і затвердження документів державного планування, галузевого (секторального), регіонального та місцевого розвитку.

Відповідно до Указу Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» (№ 722/2019) має бути забезпечено дотримання Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року.

Основними міжнародними правовими документами щодо СЕО є Протокол про стратегічну екологічну оцінку (Протокол про СЕО) до Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті (Конвенція Еспо), ратифікований Верховною Радою України (№ 562-VIII від 01.07.2015), та Директива 2001/42/ЄС про оцінку впливу окремих планів і програм на навколишнє середовище, імплементація якої передбачена Угодою про асоціацію між Україною та ЄС. В Україні проведення СЕО регламентується Законом України «Про стратегічну екологічну оцінку» (№ 2354-VIII від 20.03.2018).

Юридичні засади поводження з водними ресурсами визначаються Водним кодексом України (№ 214/95-ВР від 06.06.95) та іншими законодавчими актами, що були розроблені для забезпечення збереження, збалансованого й науково обґрунтованого використання та відновлення водних ресурсів, захисту водних ресурсів від забруднення, зараження й виснаження, запобігання та пом'якшення негативного впливу, покращення екологічного стану водних об'єктів і захисту прав водокористувачів.

Найголовнішими питаннями у сфері водопостачання та водовідведення є дозвіл на забір води із джерел водопостачання (дозвіл на спеціальне водокористування) і дозвіл на скидання очищених та неочищених стічних вод у навколишнє середовище. З 04.06.2017 набрав чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, що регулюють відносини, пов'язані з одержанням документів дозвільного характеру щодо спеціального водокористування» від 07.02.2017 № 1830-VIII, яким внесено зміни до Водного кодексу України в частині процедури отримання дозволів на спеціальне водокористування.

Основне чинне екологічне законодавство та норми у сфері користування водними ресурсами:

постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку видачі дозволів на спеціальне водокористування»;

постанова Кабінету Міністрів України «Про Порядок розроблення і затвердження нормативів гранично допустимого скидання забруднюючих речовин та перелік забруднюючих речовин, скидання яких нормується»;

Державні санітарні норми та правила «Питна вода. Гігієнічні вимоги до води питної, призначеної для споживання людиною»;

наказ Міністерства екології та природних ресурсів України «Про затвердження Інструкції про порядок розробки та затвердження гранично допустимих скидів (ГДС) речовин у водні об'єкти із зворотними водами»;

постанова Кабінету Міністрів України «Про правовий режим зон санітарної охорони водних об'єктів».

Правове й інституційне регулювання та ключові екологічні вимоги у сфері охорони атмосферного повітря визначаються в Законі України «Про охорону атмосферного повітря» (2707-ХІІ від 16.10.92). Основне чинне законодавство та норми у сфері захисту атмосферного повітря:

постанова Кабінету Міністрів України «Про Порядок розроблення і затвердження нормативів граничнодопустимого рівня впливу фізичних та біологічних факторів стаціонарних джерел забруднення на стан атмосферного повітря»;

постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про порядок видачі дозволів на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами»;

постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про порядок здійснення державного обліку в галузі охорони атмосферного повітря»;

посібник з інвентаризації джерел викидів в атмосферне повітря;

максимальні допустимі концентрації та «можливі рівні безпечного ефекту» для забруднюючих речовин в атмосферному повітрі для заселених територій.

Правові засади у сфері поводження з відходами забезпечуються Законом України «Про відходи» (№ 187/98-ВР від 05.03.1998) та іншими законодавчими актами, що були розроблені для регулювання діяльності з метою уникнення чи мінімізації утворення відходів, зберігання й поводження з ними, запобігання та зменшення негативних наслідків для довкілля і здоров'я людини від утворення, зберігання та поводження з відходами. Повноваження місцевих державних адміністрацій у сфері поводження з відходами визначаються статтею 20 закону «Про відходи».

В Україні сформовано інвестиційне законодавство, в якому, зокрема, значна увага приділяється необхідності дотримання екологічних норм в процесі інвестиційної діяльності. Так, Законом України «Про інвестиційну діяльність» (№ 1560-ХІІ від 18.09.1991) встановлюється заборона інвестування в об'єкти, створення і використання яких не відповідає вимогам санітарно-гігієнічних, радіаційних, екологічних, архітектурних та інших норм, встановлених законодавством України (ст. 4). У разі порушення екологічних, санітарно-гігієнічних та архітектурних норм державний орган може прийняти рішення про зупинення або припинення інвестиційної діяльності (ст. 21). Крім цього, в ст. 8 зазначається, що інвестор зобов'язаний одержати висновок з оцінки впливу на довкілля у випадках та порядку, встановлених Законом України «Про оцінку впливу на довкілля» (№ 2059-VIII від 23.05.2017).

Україна підписала низку міжнародних конвенцій та інших документів, в тому числі декілька таких, що стосуються біорізноманіття. Серед них можна виділити такі:

- Конвенція про біологічне різноманіття;
- Декларація Ріо-де-Жанейро щодо навколишнього середовища та розвитку;
- Конвенція про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення.

Нормативно-правова база проведення СЕО в Україні

Основними міжнародними правовими документами щодо СЕО є **Протокол про стратегічну екологічну оцінку** (Протокол про СЕО) до Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті (Конвенція Еспо), ратифікований Верховною Радою України (від 01.07.2015 №562-VIII), та **Директива 2001/42/ЄС про оцінку впливу окремих планів і програм на навколишнє середовище**, імплементація якої передбачена Угодою про асоціацію між Україною та ЄС.

Закон України «Про стратегічну екологічну оцінку» ухвалений Верховною Радою України 20 березня 2018 року. У ньому СЕО визначається у процедурному аспекті: СЕО – це процедура визначення, опису та оцінювання наслідків виконання документів державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, виправданих альтернатив, розроблення заходів із запобігання, зменшення та пом'якшення можливих негативних наслідків, яка включає визначення обсягу СЕО, складання звіту про СЕО, проведення громадського обговорення та консультацій, врахування у документі державного планування звіту про СЕО, результатів громадського обговорення та консультацій, інформування про затвердження документа державного планування.

Засади екологічної політики України визначені Законом України «**Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року**» (схвалено Верховною Радою України 28 січня 2019 року). У цьому законі СЕО виступає одним із основних інструментів реалізації державної екологічної політики, який дасть змогу запобігти негативному впливу на навколишнє природне середовище та встановити відповідність запланованої чи здійснюваної діяльності нормам і вимогам законодавства про охорону навколишнього природного середовища, раціональне використання і відтворення природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки.

У 2012 році Наказом Міністерства екології та природних ресурсів України (від 17.12.2012 №659) затверджено **Базовий план адаптації екологічного законодавства України до законодавства Європейського Союзу (Базовий план апроксимації)**. Зокрема, відповідно до цього плану потрібно привести нормативно-правову базу України у відповідність до вимог «Директиви 2001/42/ЄС про оцінку впливу окремих планів та програм на навколишнє середовище».

V. Ймовірні наслідки для довкілля від реалізації Програми

Ймовірні наслідки для довкілля від реалізації Програми соціально-економічного та культурного розвитку Запорізької області на 2021 рік визначалися відповідно до контрольного переліку, наведеного в табл. 29.

Таблиця 29

Чи може реалізація Програми причинити:	Негативний вплив			Пом'якшення існуючої ситуації
	Так	Ймовірно	Ні	
Повітря				
1. Збільшення викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел?		●		+
2. Збільшення викидів забруднюючих речовин від пересувних джерел?		●		+
3. Погіршення якості атмосферного повітря?		●		+
4. Появу джерел неприємних запахів?			●	
5. Зміни повітряних потоків, вологості, температури або ж будь-які локальні чи регіональні зміни клімату?			●	
Водні ресурси				
6. Збільшення обсягів скидів у поверхневі води?		●		+
7. Будь-які зміни якості поверхневих вод (зокрема таких показників, як температура, розчинений кисень, прозорість, але не обмежуючись ними)?			●	+
8. Збільшення скидання шахтних і кар'єрних вод у водні об'єкти?			●	
9. Значне зменшення кількості вод, що використовуються для водопостачання населенню?			●	
10. Збільшення навантаження на каналізаційні системи та погіршення якості очистки стічних вод?		●		
11. Появу загроз для людей і матеріальних об'єктів, пов'язаних з водою (зокрема таких, як паводки або підтоплення)?			●	
12. Зміни напрямів і швидкості течії поверхневих вод або зміни обсягів води будь-якого поверхневого водного об'єкту?		●		
13. Порушення гідрологічного та гідрохімічного режиму малих річок регіону?			●	
14. Зміни напряму або швидкості потоків підземних вод?			●	

Чи може реалізація Програми причинити:	Негативний вплив			Пом'якшення існуючої ситуації
	Так	Ймовірно	Ні	
15. Зміни обсягів підземних вод (шляхом відбору чи скидів або ж шляхом порушення водоносних горизонтів)?			●	
16. Забруднення підземних водоносних горизонтів?			●	
Відходи				
17. Збільшення кількості утворюваних твердих побутових відходів?		●		+
18. Збільшення кількості утворюваних чи накопичених промислових відходів IV класу небезпеки?		●		
19. Збільшення кількості відходів I-III класу небезпеки?			●	
20. Спорудження еколого-небезпечних об'єктів поводження з відходами?			●	+
21. Утворення або накопичення радіоактивних відходів?			●	
Земельні ресурси				
22. Порушення, переміщення, ущільнення ґрунтового шару?			●	
23. Будь-яке посилення вітрової або водної ерозії ґрунтів?			●	
24. Зміни в топографії або в характеристиках рельєфу?			●	
25. Появу таких загроз, як землетруси, зсуви, селеві потоки, провали землі та інші подібні загрози через нестабільність літо генної основи або зміни геологічної структури?			●	
26. Суттєві зміни в структурі земельного фонду, чинній або планованій практиці використання земель?			●	
27. Виникнення конфліктів між ухваленими цілями стратегії та цілями місцевих громад?			●	
Біорізноманіття та рекреаційні зони				
28. Негативний вплив на об'єкти природно-заповідного фонду (зменшення площ, початок небезпечної діяльності у безпосередній близькості або на їх території тощо)?			●	+
29. Зміни у кількості видів рослин або тварин, чисельності або територіальному представництві?			●	
30. Збільшення площ зернових культур або сільськогосподарських угідь в цілому?			●	

Чи може реалізація Програми причинити:	Негативний вплив			Пом'якшення існуючої ситуації
	Так	Ймовірно	Ні	
31. Порушення або деградацію середовищ існування диких видів тварин?			●	
32. Будь-який вплив на кількість і якість наявних рекреаційних можливостей?		●		+
33. Будь-який вплив на наявні об'єкти історико-культурної спадщини?			●	+
34. Інші негативні впливи на естетичні показники об'єктів довкілля (перепони для публічного огляду мальовничих краєвидів, появи естетично неприйнятних місць, руйнування пам'ятників природи тощо)?			●	
Населення та інфраструктура				
35. Зміни в локалізації, розміщенні, щільності та зростанні кількості населення будь-якої території?			●	
36. Вплив на нинішній стан забезпечення житлом або виникнення нових потреб у житлі?			●	
37. Суттєвий вплив на нинішню транспортну систему? Зміни в структурі транспортних потоків?		●		+
38. Необхідність будівництва нових об'єктів для забезпечення транспортних сполучень?		●		
39. Потреби в нових або суттєвий вплив на наявні комунальні послуги?			●	
40. Появу будь-яких реальних або потенційних загроз для здоров'я людей?			●	
Екологічне управління та моніторинг				
41. Послаблення правових і економічних механізмів контролю в галузі екологічної безпеки?			●	
42. Погіршення екологічного моніторингу?			●	+
43. Усунення наявних механізмів впливу органів місцевого самоврядування на процеси техногенного навантаження?			●	
44. Стимулювання розвитку екологічно небезпечних галузей виробництва?			●	
Інше				
45. Підвищення рівня використання будь-якого виду природних ресурсів?			●	
46. Суттєве вилучення будь-якого невідновного ресурсу?			●	

Чи може реалізація Програми причинити:	Негативний вплив			Пом'якшення існуючої ситуації
	Так	Ймовірно	Ні	
47. Збільшення споживання значних обсягів палива або енергії?			•	
48. Суттєве порушення якості природного середовища?			•	
49. Появу можливостей досягнення короткотермінових цілей, які ускладнюватимуть досягнення довготривалих цілей у майбутньому?			•	
50. Такі впливи на довкілля або здоров'я людей, які самі по собі будуть незначними, але у сукупності викличуть значний негативний екологічний ефект, що матиме значний негативний прямий або опосередкований вплив на добробут людей?			•	

На основі оцінок, представлених у табл. 29, можна зробити такі висновки щодо ймовірних наслідків для довкілля від реалізації Програми соціально-економічного та культурного розвитку Запорізької області на 2021 рік (далі – Програма):

Атмосферне повітря. Однією з основних екологічних проблем області є забруднення атмосферного повітря викидами забруднюючих речовин від промислових підприємств і автотранспорту. Загалом Програма орієнтована на розв'язання цієї проблеми. Програма не передбачає створення нових підприємств із значними обсягами викидів, водночас, існуючими підприємствами регіону плануються заходи, спрямовані на модернізацію виробництва, впровадження ресурсозберігаючих технологій тощо. Зменшенню викидів забруднюючих речовин від пересувних джерел може сприяти поліпшення стану дорожньо-транспортної інфраструктури.

Водні ресурси. Програма не передбачає створення підприємств, діяльність яких призведе до збільшення обсягів скидів забруднених вод у поверхневі води. Водночас, за умови відновлення промислового виробництва регіону з їх подальшим стабільним розвитком ймовірно може призвести до збільшення обсягів скидів у поверхневі води та до збільшення навантаження на каналізаційні системи і погіршення якості очисних споруд. Програмою передбачається реалізація заходів з будівництва та реконструкції очисних споруд, мереж каналізації та споруд для збирання вод поверхневого стоку

Відходи. Область характеризується високим рівнем утворення і особливо накопичення великих обсягів промислових і побутових відходів. Динаміка утворення, перероблення та накопичення відходів у Запорізькій області свідчить про те, що кількість утворених відходів приблизно залишається на одному й тому ж рівні, від третини до половини утворених відходів переробляється, а кількість накопичених відходів невинно зростає. Ймовірно кількість

накопичених відходів зростатиме й надалі.

Земельні ресурси. Внаслідок реалізації Програми не передбачається будь-якого посилення вітрової або водної ерозії ґрунтів, змін у топографії або в характеристиках рельєфу, поява таких загроз, як землетруси, зсуви, селеві потоки, провали землі та інші подібні загрози.

Біорізноманіття. У Програмі не передбачається реалізація завдань, які можуть призвести до негативного впливу на існуючі об'єкти природно-заповідного фонду (ПЗФ).

Рекреаційні зони та культурна спадщина. Впровадження Програми може мати як позитивний, так і негативний вплив на рекреаційні зони залежно від того, наскільки будуть дотримані природоохоронні вимоги. Разом з тим, реалізація цього завдання має сприяти покращенню здоров'я населення. Впровадження Програми не має призводити до негативного впливу на наявні об'єкти історико-культурної спадщини.

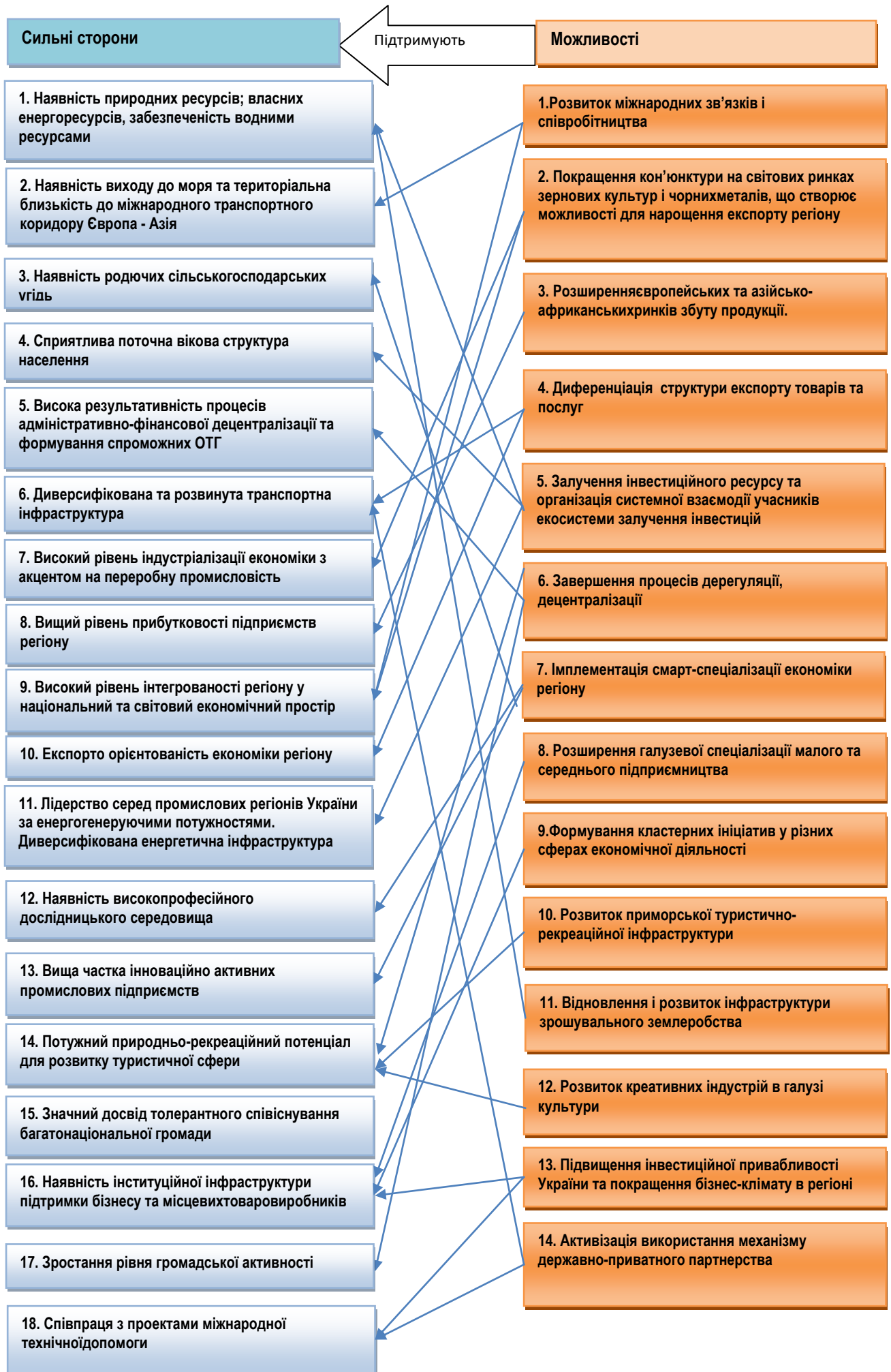
Населення та інфраструктура. Програма не передбачає появу нових ризиків для здоров'я населення області.

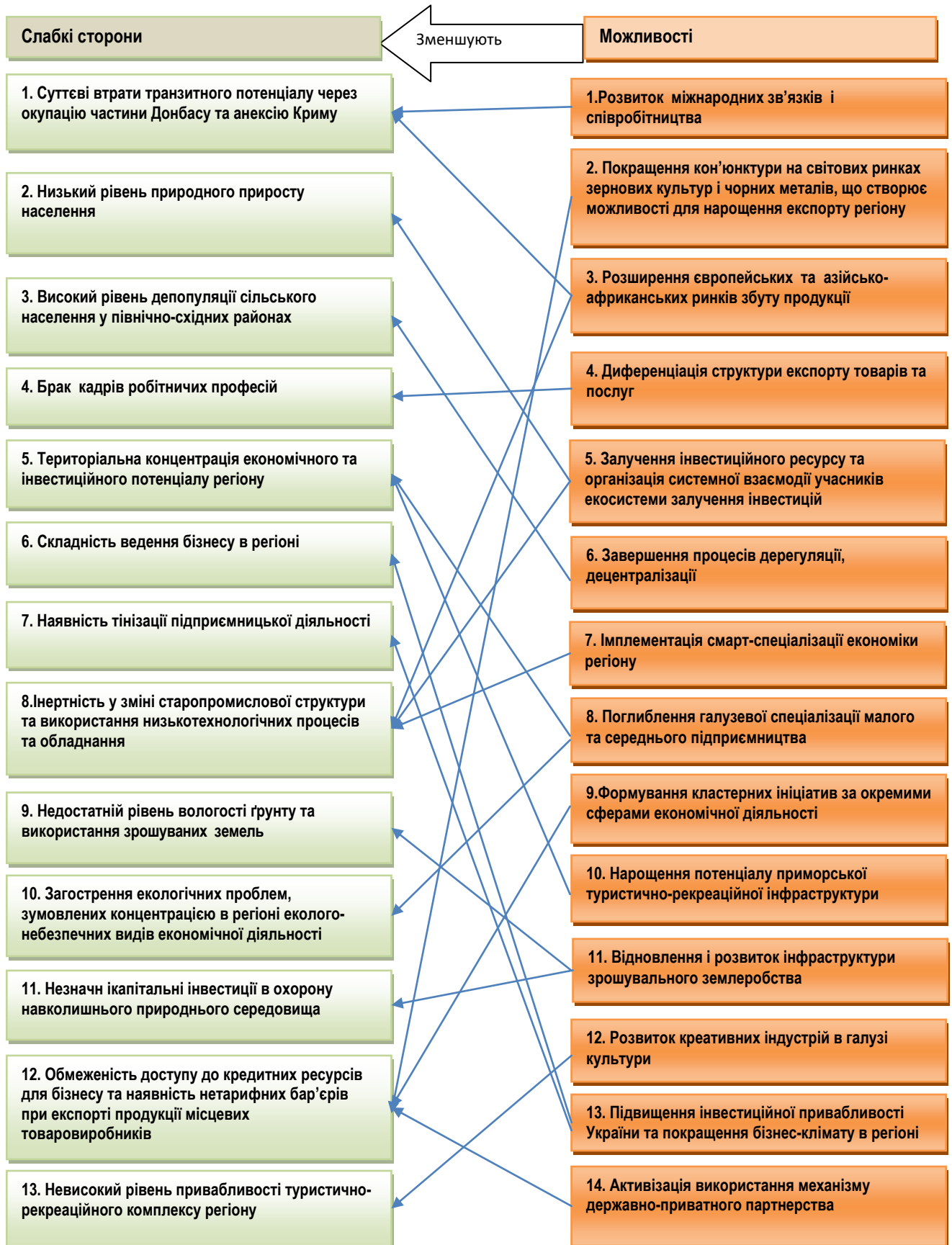
Екологічне управління, моніторинг та інше. Програма спрямована на збереження природних ресурсів і не передбачає послаблення правових і економічних механізмів контролю в галузі екологічної безпеки.

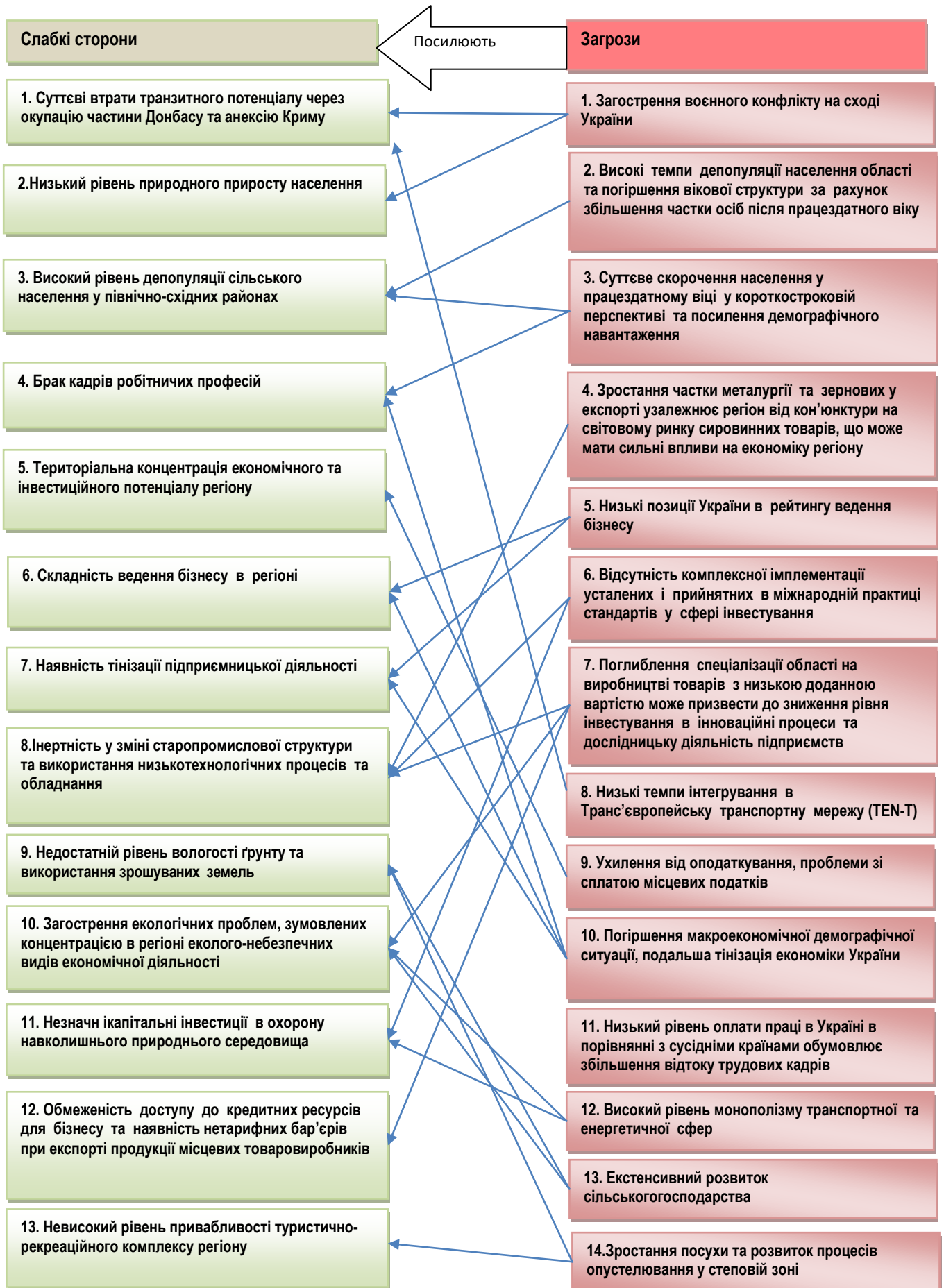
Реалізація має сприяти створенню системи екологічного контролю та моніторингу ефективності досягнення екологічних цілей. Ймовірність того, що реалізація Програми призведе до таких можливих впливів на довкілля або здоров'я людей, які самі по собі будуть незначними, але у сукупності матимуть значний сумарний (кумулятивний) вплив на довкілля, є незначною.

Запорізька область – унікальний регіон, де зосереджено могутній промисловий потенціал металургійного, гірничозбагачувального, машинобудівного та хімічного комплексів. Водночас результатом територіальної концентрації промислових підприємств в межах кількох промислових вузлів стало надмірне навантаження на навколишнє середовище цих населених пунктів. З огляду на це, однією з визначальних умов сталого економічного і соціального розвитку Запорізької області в цілому є охорона навколишнього природного середовища, раціональне використання природних ресурсів та збереження екологічної безпеки життєдіяльності населення.

SWOT-матриця дозволяє виявити взаємозв'язки між «внутрішніми» (сильні та слабкі сторони) та «зовнішніми» (можливості та загрози) факторами, що мають стратегічне значення для Запорізької області. Саме ці взаємозв'язки дозволяють сформулювати порівняльні переваги, виклики й ризики, які є основою для стратегічного вибору – формулювання стратегічних та операційних цілей розвитку області на довгострокову перспективу.

VI. Заходи, що передбачається вжити для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання Програми

Для запобігання, зменшення та пом'якшення можливих негативних наслідків виконання Програми соціально-економічного та культурного розвитку Запорізької області на 2021 рік передбачається реалізація таких заходів (табл. 30). Водночас, це загальні рекомендації щодо усунення негативних наслідків, детальні заходи повинні розглядатися в кожному конкретному випадку під час реалізації конкретних заходів і проектів, а також в процесі надання екологічних дозволів.

Таблиця 30

Складова довкілля	Заходи Програми для зменшення негативних наслідків
Атмосферне повітря	<p>розробка Комплексної програми охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки Запорізької області на 2021-2027 роки, а також забезпечення реалізації завдань, заходів (проектів) та програмних показників;</p> <p>впровадження ПАТ «Запоріжсталь» програми реконструкції сталеплавильного виробництва з будівництвом киснево-конверторного цеху, що дозволить відмовитися від застарілого мартенівського виробництва та скоротити викиди в атмосферу на 25 %;</p> <p>вирішення питання щодо придбання обладнаних стаціонарних автоматизованих постів контролю забруднення навколишнього середовища, зокрема у рамках реалізації Державної цільової екологічної програми проведення моніторингу навколишнього природного середовища;</p> <p>сприяння реалізації масштабних інвестиційних проектів будівництва парків вітрових електростанцій;</p> <p>проведення будівництва, реконструкції, введення в експлуатацію та ремонту автомобільних доріг;</p> <p>модернізація вуличного освітлення з використанням енергозберігаючих джерел світла в зовнішньому освітленні населених пунктів</p>
Водні ресурси	<p>розробка Регіональної програми «Питна вода Запорізької області до 2030 року», а також реалізація у рамках її виконання запланованих проектів;</p> <p>розробка техніко-економічного обґрунтування будівництва центрального групового водоводу, що дозволить забезпечити послугами з централізованого питного водопостачання 57 населених пунктів та покращити якість питної води з дотриманням нормативних вимог у 35 населених пунктах 6-ти районів (Веселівського, Михайлівського, Оріхівського, Василівського, Токмацького, Чернігівського районів та у м. Токмак);</p> <p>лобіювання вирішення питання щодо реалізації</p>

	<p>проєкту будівництва зовнішніх мереж та споруд водопостачання й водовідведення туристичної локації - селища Кирилівка Якимівського району в рамках Програми Danida Business Finance (DBF);</p> <p>будівництво та реконструкція очисних споруд, мереж каналізації та споруд для збирання вод поверхневого стоку, у тому числі завершення розпочатих проєктів реконструкції каналізаційних очисних споруд у м. Гуляйполе Гуляйпільського району, м. Орхів Орхівського району та смт Мирне Мелітопольського району</p>
Відходи	<p>розробка проєкту Регіонального плану управління відходами Запорізької області до 2030 року (у рамках виконання Національного плану управління відходами до 2030 року, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 20.02.2019 № 117-р);</p> <p>будівництво, реконструкція та розширення полігонів твердих побутових відходів, у тому числі проєктні роботи;</p> <p>сортування, переробка, утилізація та знешкодження побутових та промислових відходів, у т. ч. небезпечних, шляхом реалізації проєкту з будівництва сміттєпереробного комплексу в м. Запоріжжя</p>
Земельні ресурси	<p>раціональне використання природних ресурсів, особливо земель сільськогосподарського призначення, удосконалення структури посівних площ та впровадження у виробництво елементів науково обґрунтованої системи землеробства, передової техніки та технологій вирощування сільськогосподарських культур;</p> <p>сприяння сільгосптоваровиробникам у вирішенні питань з реконструкції, розширення та модернізації інженерної інфраструктури внутрішньо-господарських меліоративних систем (у т.ч. шляхом ініціювання та лобіювання розробки загальнодержавної програми відновлення зрошення та дренажу в Україні)</p>
Біорізноманіття	<p>розробка Комплексної програми охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки Запорізької області на 2021-2027 роки, а також забезпечення реалізації завдань, заходів (проєктів) та програмних показників;</p> <p>збереження біологічного та відновлення ландшафтного розмаїття області, зокрема шляхом створення лісових насаджень на еродованих землях та догляд за ними, розробки проєктів землеустрою з організації та встановлення меж територій та об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення;</p> <p>формування екологічної культури мешканців області, забезпечення участі громадськості у розв'язанні екологічних проблем, зокрема шляхом інформування населення</p>

З метою покращення стану здоров'я шляхом підвищення доступності, якості та ефективності медичного обслуговування (з урахуванням потреб усіх груп населення та термінових викликів сьогодення, насамперед, спричинених пандемією COVID-19) основними завданнями та заходами Програми є:

продовження системної роботи щодо профілактики, виявлення на ранніх стадіях та лікування найбільш поширених і соціально небезпечних хвороб, а також запобігання поширенню хвороби COVID-19), у т.ч. шляхом реалізації цільової Регіональної програми розвитку охорони здоров'я Запорізької області на 2018-2022 роки (затверджена рішенням обласної ради від 01.03.2018 № 65, зі змінами);

забезпечення достатнього рівня спроможності закладів охорони здоров'я до роботи в особливих умовах (забезпечення медичних закладів необхідним медичним обладнанням, лікарськими засобами та матеріалами, створення додаткових місць надання медичної допомоги (у разі необхідності та можливого зростання кількості інфікованих));

покращення надання екстреної (швидкої) медичної допомоги населенню, доступності трансплантації та розвитку паліативної допомоги;

підвищення якості та доступності спеціалізованої медичної допомоги; забезпечення якісною та доступною первинною медико-санітарною допомогою сільського населення;

визначення потреб територіальних громад в добровільній інтеграції закладів у лікарсько-госпітальні об'єднання з можливістю подальшої спеціалізації цих закладів;

зміцнення матеріально-технічного стану та розбудова закладів охорони здоров'я області, зокрема:

придбання: додаткового лінійного прискорювача для КНП «Запорізький регіональний протипухлинний центр» ЗОР, комп'ютерного томографу для КНП «Запорізький регіональний протипухлинний центр» ЗОР;

оновлення автопарку швидкої медичної допомоги КНП «ТМО «Обласний центр екстреної медичної допомоги та медицини катастроф» ЗОР;

завершення: будівництва нового корпусу блоку дистанційної променевої терапії КНП «Запорізький регіональний протипухлинний центр» ЗОР; реконструкції та капітального ремонту приймальних відділень 9 опорних закладів охорони здоров'я області.

розробка проектно-кошторисної документації та початок будівництва нового 3-х поверхового корпусу КНП «Обласна інфекційна клінічна лікарня» ЗОР;

зміцнення кадрового потенціалу закладів охорони здоров'я, зокрема шляхом підвищення кваліфікаційного рівня працівників, проведення роботи серед студентів щодо залучення їх до роботи в закладах охорони здоров'я, реалізації програми «місцевих» стимулів;

реалізація заходів щодо популяризації та утвердження здорового і безпечного способу життя та культури здоров'я серед молоді.

VII. Обґрунтування вибору виправданих альтернатив

Програма соціально-економічного та культурного розвитку Запорізької області на 2021 рік розроблена з урахуванням довгострокових пріоритетів Стратегії регіонального розвитку Запорізької області на період до 2027 року (рішення Запорізької обласної ради від 12.12.2019 № 134) та визначає пріоритетні цілі соціально-економічного розвитку області:

1. Зростання конкурентоспроможності економіки регіону, створення умов для сталого розвитку.

2. Розвиток людського капіталу та підвищення стандартів життя.

3. Природокористування та безпека життєдіяльності людини.

4. Ефективне управління у сфері регіонального розвитку.

Заходи Програми, спрямовані на досягнення цих пріоритетів, пов'язані між собою балансом економічної, соціальної та екологічної складових.

Оцінка ймовірних наслідків для довкілля від реалізації Програми вказує на те, що реалізація Програми позитивно вплине на стан атмосферного повітря, водних об'єктів, ситуацію з відходами, земельні ресурси, біорізноманіття, рекреаційні зони та культурну спадщину. Це означає, що Програма спрямована на екологічно збалансований та інноваційний сценарій розвитку.

Виконання запланованих заходів з охорони довкілля та здоров'я населення має спиратися на використання сильних сторін регіону, максимальне використання зовнішніх можливостей, врахування слабких сторін та мінімізації зовнішніх загроз.

Сильними сторонами Запорізької області є: сприятливі природнокліматичні умови, які є підґрунтям розвитку сільського господарства, наявність значної сировинної бази та забезпеченість водними ресурсами, що вплинули на формування диверсифікованої економіки області та потужного індустріального комплексу. Ці сильні сторони підтримуватимуться такими можливостями як зростання інвестиційної привабливості та нарощування міжнародної технічної допомоги, зростання світового попиту на продукцію агропромислового комплексу.

Поглиблення макроекономічних негативних тенденцій на національному та світовому ринках, політична нестабільність, наявність корупційної складової на всіх рівнях влади та продовження воєнного конфлікту на сході може загальмувати інноваційну активність, в т.ч. у розвиток матеріального виробництва та бізнесу, впровадження новітніх технологій, як наслідок, залишити високою ресурсо- й енергоємність виробництва, ступінь зносу основних фондів та посилити міжрайонні диспропорції у розвитку територій області.

Потенційна загроза, пов'язана з розміщенням на території області атомної електростанції, виникнення надзвичайних ситуацій техногенного характеру, недосконала нормативно-правова база щодо інструментів екологічної та податкової політики може негативно вплинути на рівень техногенного навантаження на навколишнє природне середовище та посилити загострення

екологічних проблем.

Ризики входження до нових ринків, втрата конкурентоспроможності підприємств через нездатність модернізувати виробництво та вчасно перейти на стандарти ЄС може залишити значним рівень експортної орієнтованості індустріального сектору економіки регіону на традиційні ринки, в тому числі РФ, а також недостатньо розвинутою мережу збуту та інфраструктуру переробки і зберігання сільськогосподарської продукції.

Природне скорочення частки працездатного населення та зменшення видатків домогосподарств на купівлю товарів та послуг посилять уповільнення розвитку будівництва, особливо будівництва житла, а також міжрайонні диспропорції у розвитку території області.

В якості альтернативи можна розглядати «нульовий сценарій», тобто опис, прогнозування та оцінку ситуації у випадку незатвердження Програми. Це означає збереження незмінною існуючої на даний момент ситуації в області. Незатвердження Програми не дасть змоги збільшити позитивні впливи на довкілля і здоров'я населення, які мають бути наслідком виконання заходів Програми. Реалізація «нульового сценарію» не забезпечить поступ у досягненні збалансованого (сталого) розвитку Запорізької області.

VIII. Заходи, передбачені для здійснення моніторингу наслідків виконання Програми для довкілля, у тому числі для здоров'я населення

СЕО не завершується прийняттям рішення про затвердження Програми соціально-економічного та культурного розвитку Запорізької області на 2021 рік. Значущі наслідки для довкілля, в тому числі для здоров'я населення, повинні відслідковуватися під час реалізації Програми, зокрема, з метою виявлення непередбачених несприятливих наслідків і вжиття заходів щодо їх усунення.

Результати моніторингу мають бути доступними для органів влади та громадськості. Закон України «Про стратегічну екологічну оцінку» встановлює необхідність здійснення моніторингу наслідків виконання документу державного планування для довкілля (ст. 17). Моніторинг може бути використаний для:

- порівняння очікуваних і фактичних наслідків, що дозволяє отримати інформацію про реалізацію Програми соціально-економічного та культурного розвитку Запорізької області на 2021 рік;

- отримання інформації, яка може бути використана для поліпшення майбутніх оцінок (моніторинг як інструмент контролю якості СЕО);

- перевірки дотримання екологічних вимог, встановлених відповідними органами влади;

- перевірки того, що Програма соціально-економічного та культурного розвитку Запорізької області на 2021 рік виконується відповідно до затвердженого документу, включаючи передбачені заходи із запобігання, скорочення або пом'якшення несприятливих наслідків.

Для організації моніторингу можуть бути використані існуючі системи

моніторингу та інформаційні системи або вони мають бути спеціально удосконалені для цілей СЕО.

Моніторинг базуватиметься на розгляді обмеженого числа відібраних показників (індикаторів), які демонструють наслідки для довкілля, в тому числі для здоров'я населення:

обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря, тис. т;

загальний обсяг водовідведення, в тому числі нормативно очищених стічних вод та забруднених зворотних вод, млн. м³;

питома вага використаних, знешкоджених та утилізованих відходів від загального обсягу утворених, %;

кількість виявлених та ліквідованих несанкціонованих сміттєзвалищ, одиниць;

кількість територій та об'єктів природно-заповідного фонду на території області, одиниць;

площа земель природно-заповідного фонду, %;

кількість уперше зареєстрованих випадків захворювань за класами хвороб (новоутворення; хвороби органів дихання), на 100 тис. населення, одиниць;

показник малюкової смертності, ‰;

забезпеченість населення лікарями всіх спеціальностей (на 10 тис. наявного населення), лікарів;

укомплектованість закладів охорони здоров'я в сільській місцевості лікарями, які надають первинну медичну допомогу, %.

ІХ. Резюме нетехнічного характеру інформації

Головною метою Програми соціально-економічного та культурного розвитку Запорізької області на 2021 рік є забезпечення гідних умов життя та добробуту населення Запорізької області за рахунок структурних зрушень в економіці (підвищення її конкурентоспроможності та інноваційності), модернізації соціальної сфери та забезпечення гармонійного розвитку всіх громад регіону.

Запорізька область відноситься до регіонів, де зосереджена значна кількість підприємств важкої промисловості. В області також зосереджені хімічні, машинобудівні підприємства та підприємства гірничодобувного комплексу. Високий рівень розвитку промисловості призводить до значного техногенного навантаження на довкілля області, що спричиняє забруднення повітряного та водного басейнів, земельних ресурсів, негативно впливає на здоров'я населення, флору та фауну.

При аналізі та оцінці поточного стану навколишнього середовища були використані статистичні дані та офіційні дані обласного та місцевих органів виконавчої влади, що реалізують державну політику у сфері охорони здоров'я.

У процесі роботи були проаналізовані доступні дані моніторингових спостережень, що здійснюються суб'єктами в рамках програм державного моніторингу навколишнього середовища на локальному та регіональному рівні.

Основними екологічними проблемами області є забруднення атмосферного повітря, водних об'єктів, порушення гідрологічного та гідрохімічного режиму малих річок регіону, підтоплення земель і населених пунктів регіону, проблема поводження з промисловими та побутовими відходами, проблеми природно-заповідного фонду й охорони, використання та відтворення дикої фауни і флори.

Основні зобов'язання у сфері охорони довкілля області визначаються законами України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року», «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про охорону атмосферного повітря», «Про стратегічну екологічну оцінку», «Про оцінку впливу на довкілля», «Про відходи», «Про інвестиційну діяльність», Водним кодексом України, Указом Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» .

Реалізація Програми соціально-економічного та культурного розвитку Запорізької області на 2021 рік не повинна призвести до появи нових негативних наслідків для довкілля, якщо під час її реалізації будуть належним чином враховані природоохоронні вимоги.

Ймовірно можуть відбутися:

збільшення викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел внаслідок індустріально-технологічного розвитку економіки та від пересувних джерел внаслідок модернізації транспортно-логістичної інфраструктури;

збільшення скидів забруднених вод у поверхневі водні об'єкти внаслідок індустріально-технологічного розвитку економіки;

продовження тенденції зростання забору води на потреби зрошення;

зростання кількості накопичених відходів;

вплив на кількість і якість наявних рекреаційних можливостей внаслідок розвитку внутрішнього туризму;

зміни у структурі транспортних потоків;

будівництво нових об'єктів для забезпечення транспортних сполучень.

Ймовірність того, що реалізація Програми призведе до таких можливих впливів на довкілля або здоров'я людей, які самі по собі будуть незначними, але у сукупності матимуть значний сумарний (кумулятивний) вплив на довкілля, є незначною.

Реалізація багатьох завдань та заходів Програми має призвести до покращення екологічної ситуації та стану здоров'я населення.

Моніторинг відібраних показників (індикаторів) впровадження Програми є важливою формою контролю того, який фактичний вплив на довкілля та здоров'я населення матиме Програма. Кількість показників(індикаторів) можна розширити шляхом використання таких індикаторів, для яких є моніторингові дані.